

Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitimi ve Uyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri¹

Education and Adaptation of Foreign Students: Problems and Suggestions

Hasan SARIAHMETOĞLU², S. Tunay KAMER³

Makale Hakkında

Gönd. Tarihi: 02/01/2021
Kabul Tarihi: 27.09.2021
Yayın Tarihi: 01.11.2021

Anahtar Kelimeler

Göç, eğitim, yabancı, uyruk, yabancı uyruklu öğrenci.

Özet

Bu çalışmanın amacı; Kastamonu ilinde ortaokullarda öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bu konuyla ilgili yapılacak planlamalara katkı sunmaktır. Bu çalışma, nitel bir araştırmadır. Durum çalışması desenine göre yürütülen bu araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmıştır. Veriler, 2018 yılında Kastamonu ilinde 4 ortaokulda görev yapan 8 öğretmen ve 8 okul yöneticisiyle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Ses kaydına alınan görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe bilmemeleri öğretmen ve yöneticilerin karşılaştığı en önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple öğrencilerin akademik anlamda başarısız oldukları ve ilk zamanlarda arkadaşları tarafından dışlandıkları okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Okullarda yabancı uyruklu öğrenci sayısının artmasıyla beraber çeteleşme ve şiddet olaylarının da arttığı belirtilmiştir. Bu öğrencilerde devamsızlık ve okul terkinin yüksek olduğu ve yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin maddi sorunlar yaşadığı dile getirilen diğer sorunlar olmuştur. Denklik işlemleri yapılırken yaşlarından daha düşük sınıflara verilmesinin sorunlara yol açtığı ortaya çıkmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin bazı okullarda yığılması sorunların çoğalmasına ve yeni sorunların ortaya çıkmasına sebep olduğu okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Abstract

This study aims to determine the problems faced by students, teachers and school administrators in the adaptation of the foreign students studying in secondary schools in Kastamonu province to the education system and to identify solution related to these problems. This study is a qualitative research. Face-to-face interview method was used through Multiple Holistic Case Study. The data were obtained from the interviews with eight teachers and eight administrators in Kastamonu province in 2018. Interviews were conducted through a semi-structured interview form prepared by the researcher. Descriptive analysis method was used to analyze the data of the audio recorded interviews. According to the research results, it became clear that foreign students' poor command of Turkish is the most important problem encountered by students, teachers and principals. For this reason, these students fail academically and are initially excluded by their friends. With the increase in the number of foreign students in schools, the incidence of violence and gang involvement increases among students. It was found that the absenteeism rate and dropout rate of these students are high and the families of these students are in financial difficulties. It was observed that the enrollment of foreign students in the underage ranking classes during the equivalence procedures caused some problems, too. The mass of foreign students in some particular schools has increased the problems and caused new ones.

Key Word

Immigration, education, foreign, nationality, foreign students

Atf için:

Sariahmetoğlu, H. ve Kamer, S. T. (2021). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ve uyumu: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [MSKU Journal of Education]* 8(2), 612-634. DOI: 10.21666/muefd.852569

For Citation

¹ Bu makale, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² MEB, Şube Müdürü, hasan371976@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6468-4312

³ Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, tunaykamer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1504-1273

Mülteciler, savaş, çatışma veya siyasi huzursuzluk gibi insan yapımı krizler veya salgın hastalıklar, seller, kasırgalar, kuraklık, kıtlık veya depremler gibi doğal afetler nedeniyle aniden anavatanlarından koparılmış gruplar veya milliyetlerdir. On yıllardır, bu insan yapımı felaketlerin tutarlılığı ve yoğunluğu, insanların afetten etkilenen anavatanlarından yeni ev sahibi ülkelere topluca yerinden edilmesine ve kitlesel hareketine neden olmuştur (Pennells ve Ezeomah, 2002).

Son yıllarda Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı yoğun göçün sonucu olarak göçle gelenlerin eğitimi ve topluma uyum süreci önemli bir konu haline gelmiştir. Ancak yapılan araştırmalar göstermektedir ki eğitim, göç eden aileler için öncelikli konular içinde yer almamaktadır. Onlar için önemli olan ekonomik ihtiyaçlardır. Göç edenlerin düzenli ve belirli bir işe sahip olmamaları onların ekonomik olarak sıkıntı ve problemler yaşamalarına sebep olmaktadır. Yaşanan bu durum çocukları da etkilemektedir. Çocuklar zorunlu olarak küçük çaplı işlerde çalışmakta, aile bütçesine destek sağlamaktadırlar. Çocukların çalışarak aile bütçesine katkı sağlaması onların temel sorumluluklarını yerine getirmelerini büyük ölçüde engellemektedir (Kaştan, 2015).

Stevenson ve Willot (2007), mülteci çocukların eğitim almasını engelleyen yoksulluk, travma deneyimi, şiddet, tehdit, kesintili eğitim, dil güçlüğü gibi birçok faktör olduğunu belirtmişlerdir. Mülteci deneyimi herkes için farklıdır, bu yüzden genelleştirilmesi doğru değildir. Aslına bakılırsa, sığınma, barış ve güvenlik aradıkları ülkelerde bütün mültecilerin karşılaştığı benzer zorluklar bulunmaktadır (Stuecker, 2006).

Göçmen aileler geldikleri ülkede kültürel ve sosyal ortama uyum sağlamak amacıyla mücadele ederler. Göçmen çocuklar da sadece yeni sosyokültürel çevreye değil, aynı zamanda göç ettikleri ülkenin eğitim sistemine de uyum sağlamak için çaba göstermektedirler. Özellikle çocuklar için yeni başlayan bu hayat onların ruh sağlığında bozulmalara neden olabilmektedir. Yani göç, çocuk ve ergen açısından çeşitli riskler içermektedir. Göçe maruz kalan çocuk ve ergenlerde uyum sorunları oluşabilmektedir. Bu durum çocukların eğitimlerine de yansımakta ve bu çocuklar göç ettikleri yerlerdeki okullarda çeşitli problemlerle karşılaşmakta ve zorluklar yaşamaktadırlar (Nar, 2008).

Sayın, Usanmaz ve Aslangiri'nin (2016) araştırma verilerine göre sığınmacı çocukların büyük bir çoğunluğu sığındıkları ülkedeki eğitime devam ettikleri okullarda, ayrımcılık, maddi imkânsızlık, dil ve arkadaş edinememe gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum sığınmacı çocukların sağlıklı bir eğitim sürecinden geçmelerini ve tanıştıkları yeni kültüre uyumlarını engellemektedir. Bunun sonucunda da küçük yaşlarda sığınmacı çocuklarda dışlanma ve ait olamama duygusu hâkim olabilmektedir. Dupper'e (2002) göre okullar, öğrencilerin eğitildiği ve sosyalleştiği üretim alt sisteminin temel parçasını oluşturmaktadır. Göçmenler için eğitimin önemi, göçmenlerin yerleştiği ülkeye uyumunu kolaylaştırması, ırk ayrımcılığının ve göçmenlere karşı önyargının eğitim yoluyla en aza indirilmesidir (Baker, 2011).

Son yıllarda komşu ülkelerde ve özellikle Suriye'de meydana gelen karışıklıklar sebebiyle Türkiye'ye yönelen göç akını başlangıçta geçici olarak görülmüş ve sığınmacılara yönelik uzun vadeli politikalar üretilmemiştir (Özcan, 2018). Bu algının eğitim alanında da kendisini gösterdiğini görmekteyiz.

Bugün ülkemize çeşitli sebeplerle göç etmiş yabancı uyruklu öğrencilere Türk öğrencilerle beraber aynı okul ve sınıflarda eğitim verilmektedir. Bu öğrencilerin seviyeleri düşünüldüğünde Türkiye'deki öğrenciler ile aynı müfredatı herhangi bir yardım almadan öğrenmeleri çok zordur. Kültürel olarak farklı oldukları ve uzun süre savaş içinde yaşadıkları düşünüldüğünde bu öğrencilerin ön öğrenmelerinin büyük oranda eksik olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla bu öğrencilerin seviyelerinin belirlenerek buna göre bir eğitim içeriği sunulmalıdır. Öğretmenler, diğer öğrencilerden farklı olarak yabancı öğrencilerin dille ilgili sorunlarını kişisel gayretleriyle çözmeye çalışmaktadırlar. Dil engeli yanında yabancı öğrencilerin sahip oldukları farklı kültürler, göç sürecinde okuldan uzak kalmaları ve bazılarının hiç okula başlamamış olması gibi durumlar da göç edilen ülkedeki okulları, öğrencileri ve öğretmenleri olumsuz olarak etkilemektedir (Erdem, 2017).

Göçmenlere yönelik uygulanan eğitim programları hayat boyu öğrenmeyi destekleyecek bir biçimde olması gerekmektedir. Bunun için göçmenlere yönelik meslek edindirme programlarının hazırlanması gerekir. Böylece ileriki zamanda göçmenlerin kalıcı hale gelmesi ve ülkeye yerleşmesi durumunda toplum ve iş hayatına uyumu daha kolay sağlanabilecektir. Bu yapılmadığı zaman göçmenlere yönelik bütün harcamalar devletin yükümlülüğü altında kalacaktır. Ülkemize gerçekleşen göçlerin büyük bölümünün kalıcı olduğu, pek azının geri döndüğü unutulmamalıdır (Tuncer, 2016).

Göçmenlerin Türkiye'deki sayı ve çeşitliliği verilecek eğitim hizmetlerinin niteliğini de farklılaştırmaktadır. Savaş travması yaşayan değişik yaş gruplarındaki genç ve çocuklara eğitim hizmetlerinin yanı sıra psikolojik yardım faaliyeti de yürütülmelidir (Tuncer ve Dikmen, 2017).

Bu konudaki çalışmalar incelendiğinde çalışmaların daha çok ilkokul (Solak ve Çelik, 2018; Delen, 2018; Emiroğlu Erol, 2018; Turan ve Polat, 2017; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016; Güngör ve Şenel, 2018; Şensin, 2016) düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Ortaokul (Duygu, 2016; Zayımoğlu Öztürk, 2018) düzeyinde yapılan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak öğretmen görüşlerinin aldığı, öğretmen ve yönetici görüşlerini ele alan çalışmaların daha az olduğu görülmektedir. Bütün bu durumlardan hareketle araştırmanın problem cümlesini *"Kastamonu ilinde ortaokul düzeyinde eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlarla ilgili öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşleri nelerdir?"* sorusu oluşturmaktadır.

Genelde ülkemizde özelde de Kastamonu'da yabancı uyruklu aile sayısı günden güne artmaktadır. Kastamonu'da bu ailelerin çocuklarının eğitim faaliyetleri, okullarda Türk öğrencilerle birlikte yapılmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin olduğu okullarda bu durumdan dolayı çeşitli problemlerin olması muhtemeldir. Bu araştırmanın amacı öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşlerine göre yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumunda karşılaşılan sorunları ve önerileri belirlemektir.

Yöntem

Bu araştırma nitel yöntem ve durum çalışması yaklaşımı ile yapılmıştır. Durum çalışması, Creswell'e (2013) göre araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (durum) veya belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlanmış sistemler hakkında gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar vb. çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı betimlemedir. Akar'a (2016) göre de durum çalışması araştırmacıya bir olaya müdahale etmeden derinlemesine inceleme, anlama, birey, katılımcı veya toplum üzerindeki etkisi veya ilişkisi konusunda çıkarımlarda bulunma imkânı verir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kastamonu il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 4 ortaokuldaki 8 öğretmen ve 8 okul yöneticisi oluşturmaktadır.

Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Patton'a (2014) göre, bu örneklemin amacı daha önceden belirlenmiş bazı önem ölçütlerini karşılayan bütün durumları çalışmak ve gözden geçirmektir. Bu ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi dikkate alınabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kastamonu Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan bilgi doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) verilerine göre Kastamonu il genelinde ortaokul düzeyinde en çok yabancı uyruklu öğrenciye sahip olma durumu ölçüt olarak belirlenmiş ve okullar buna göre seçilmiştir. Öğretmenlerin seçiminde ise; çalışmaya dâhil edilen bu dört okulda görev yapan ve görüşme yapmayı kabul edenler arasında değişik branşlarda olmasına ve sınıflarında yabancı uyruklu öğrenci olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme yapılan yöneticiler ise seçilen dört okuldaki müdür ve müdür yardımcılarında oluşmaktadır. Katılımcı grubundaki yönetici ve öğretmenlerin kişisel özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1'de de görüleceği üzere araştırmaya Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Matematik, Türkçe, Teknoloji ve Tasarım, İngilizce ve Fen Bilimleri branşından öğretmenler katılmıştır. Görüşülen kadın ve erkek öğretmen sayısı eşittir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri 5 ile 23 yıl arasında değişmektedir. Buldukları okuldaki çalışma süreleri ise 1,5 yıla 14 yıl arasındadır.

Görüşülen yöneticilerin ise Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Teknoloji ve Tasarım branşlarında olduğu görülmektedir. Görev unvanlarına bakıldığında müdür yardımcısı olarak çalışanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yöneticilerin toplam kıdem yılları 7-30 yıl arasındadır. Buna göre görüşme yapılanlardan bir kişi hariç tamamı 16 yıl ve üzeri kıdeme sahiptir. Buldukları okuldaki yöneticilik süreleri 2-8 yıl arasındadır.

Tablo 1
Kişisel Özelliklere İlişkin Bilgiler

Özellik	Yönetici	Öğretmen
Branşı	Matematik	2
	Türkçe	2
	Din Kültürü ve Ahl. B.	1
	Teknoloji ve Tasarım	1
	İngilizce	1
	Fen Bilimleri	1
	Sosyal Bilgiler	-
Cinsiyeti	Kadın	4
	Erkek	4
Kıdem Yılı	1-5	1
	6-10	-
	11-15	3
	16-20	2
	21-25	2
	26-30	2
Okulundaki Görev/Yöneticilik Süresi	1-5	4
	6-10	3
	11-15	1
Okulundaki Görevi	Müdür	-
	Müdür Yardımcısı	-

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formları kullanılarak toplanmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. İnsan yaşamında görüşmenin önemli ve o kadar da eski bir yeri vardır. Görüşme, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılmaktadır (Karasar, 2015). Büyükoztürk, Kılıç Çakmak ve Demirel'e (2009) göre yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem basit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir. Görüşme yöntemi, görüşülene kendini ifade etme imkânı ve derinlemesine bilgi sağlama gibi avantajlar da sağlamaktadır. Araştırmada, iki ayrı görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formları öğretmen ve okul yöneticilerine farklı olarak hazırlanmıştır. Öğretmenler için hazırlanan görüşme formunda kişisel özelliklerle ilgili 5 soru, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yöntemleriyle ilgili 12 soru bulunmaktadır. Yöneticiler için hazırlanan görüşme formunda ise kişisel özelliklerle ilgili 5 soru yabancı uyruklu öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yöntemleriyle ilgili 13 soru bulunmaktadır. Araştırmada kullanılan görüşme sorularının amaca uygun olmasına dikkat edilmiş, tamamen yansız, açık ve anlaşılır sorular hazırlanmıştır. Bu çerçevede problem cümlelerine uygun olarak soru havuzu oluşturulmuş, hazırlanan taslak görüşme formu kapsam geçerliliği için 4 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Alınan geribildirim, görüş ve önerilere göre sorular yeniden düzenlenmiştir. Sonrasında çalışma grubunda yer almayan 2 okul yöneticisi ve 2 öğretmen ile görüşme formlarına pilot çalışma uygulamaları yapılmış, anlaşılmayan sorular formlardan çıkarılmıştır.

Verilerin Toplanma Süreci

Kastamonu İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan yazışmalar sonucunda gerekli yasal izinler alınmıştır. Sonrasında araştırmanın yapılacağı okul türlerine ve okullara karar verilmiştir. Okul yönetimleri ile görüşme yapılarak öğretmenler için uygun zaman ve mekân seçilmiş ve görüşmeler 16-29 Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşmeler yüz yüze ve bireysel görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme formlarında yer alan sorular, seçilen 4 okuldan 2'şer öğretmen ve 2'şer yöneticiye sorulmuştur. Görüşmeciler belirlenirken gönüllülük esası gözetilmiştir. Görüşme öncesinde, görüşmenin amacı, içeriği, yöntemi vb. hususlarda görüşmeciler bilgilendirilmiş, ses kaydı alınacağı

konusu belirtilerek görüşmecilerin rızaları alınmıştır. Ayrıca görüşmecilerin kimliklerinin gizli tutulacağı, araştırmaya ilişkin hiçbir raporda ve yayında kişi isimlerinin kullanılmayacağı ifade edilmiştir. Görüşme yapılırken her bir katılımcıya kodlar verilmiştir. Öğretmenler için (ÖĞRT1, 2, 3...), yöneticiler için ise (YÖN1, 2, 3...) kodları kullanılmıştır.

Araştırma sırasında öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ait ses kayıt süresi 104 dakika 25 saniye ve okul yöneticileriyle yapılan görüşmelerde ise 111 dakika 1 saniyedir. Görüşmelerin yazıya aktarıldıktan sonra ortaya çıkan sayfa sayılarına bakıldığında öğretmenler için 15 sayfa yöneticiler için 13 sayfadır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmanın verileri, betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analizde, veriler görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak için doğrudan alıntılara yer verilir. Bu analizde, bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmak amaçlanır. Bu amaç ile elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Öğretmen ve okul yöneticilerle yapılan görüşmelerin ses kayıtları Microsoft Office Word programında yazıya aktarılmıştır. Veriler, araştırma sorularından oluşturulan çerçeveye göre düzenlenmiş daha sonra veriler tanımlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Son aşamada ise bulguların yorumlanmasına geçilmiştir. Görüşmelerden aktarılan orijinal ifadelerin yanında parantez içinde verilen öğretmen ve okul yöneticisi kodları alıntılarının kimden alındığını temsil etmektedir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda “iç geçerlik” yerine “inandırıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabirlik”, “iç güvenilirlik” yerine “tutarlılık” ve “dış güvenilirlik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramları kullanılmakta olup nitel araştırmalar nicel araştırmalarda kullanıldığı şekliyle güvenilirlik peşinde değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Durum çalışmalarının güvenilirliğinin artırılması için araştırmacı izlenen süreçleri açıkça tanımlamalı, ilgili dokümanlarla kanıt sağlamalı, araştırmayı sistem dâhilinde kademeli olarak gerçekleştirmeli ve sunmalıdır (Paker, 2015). Bu kapsamda araştırmanın “inandırıcılığını” sağlamak için katılımcılardan bazıları meslektaşımız olduğundan ve daha önceden tanıdığımız için diğerleriyle de görüşme öncesinde yaptığımız sohbetlerle samimiyet sağlanmaya çalışılmış ve verilerin gerçeği yansıtması sağlanmıştır. Ayrıca veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin analizi ve yorumlanması sürecinde nitel araştırma yöntemlerinde uzmanlaşmış iki akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmanın aktarılabirliğini sağlamak için ayrıntılı betimleme yoluna gidilmiştir. Ayrıntılı betimleme “*ham verinin ortaya çıkan kavram ve temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde okuyucuya yorum katmadan ve verinin doğasına mümkün olduğu ölçüde sadık kalınarak aktarılması*” yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmanın “tutarlılığı” araştırma sürecinde verilerin benzer süreçlerle toplanıp toplanmadığı; “teyit edilebilirliği” ise araştırmacının kendi konumunun ve varlığının araştırmayı etkilememesi, araştırma sürecindeki bütün verilerin, notların ve yapılan kodların saklanması ve gerektiğinde incelenmeye sunulması ile ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada tutarlılık için görüşmelerde benzer yaklaşımla sorular sorulmuş ve kayıt altına alınmıştır. Teyit edilebilirlik için görüşmecilerin, araştırmacının konumundan ve varlığından etkilenmemesi konusunda gerekli hassasiyet gösterilmiş, veriler incelenebilecek şekilde saklanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bulgu ve yorumlar öğretmen ve yönetici görüşlerine göre iki ana başlık altında sunulmuştur.

Öğretmen Görüşleri

Elde edilen bulgular; İletişim, Akademik Başarı, Aile Desteği, Etnik gruplaşmalar, Maddi Sorunlar, Öğretmenlerin Motivasyonu ve Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı başlıkları altında değerlendirilmiştir.

İletişim

Öğrencilerin Türkçe bilmemeleri veya az biliyor olmalarının ne gibi sorunlar ortaya çıkardığını ve bu dil öğrenme sorununun nasıl aşıldığını ortaya çıkarmak amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenlerin görüşleri genel olarak Türkçe bilmemeleri anlaşma sorunu ortaya çıkarıyor, öğrencilerin ders başarısı bu durumdan olumsuz etkileniyor, öğrenciler isteklerini anlatmakta zorlanıyorlar, devamsızlık yapıyorlar şeklindedir.

ÖĞRT4: “Durumu iyi olanlar kursa gidiyorlar. Bir iki öğrencinin dışarıdan dil bilgisi ile ilgili ders aldığını öğrendim. Çoğunda zaten Türkçeyi öğrenelim diye bir çaba yok. Okula sağlıklı bir şekilde devam etmiyorlar. Bir eğitim almıyorlar. Buraya gezmeye gelir gibi geliyorlar.”

ÖĞRT1: “Anlaşmak zor oluyor. Yani çocuklar ders başarısı açısından bir ilerleme kaydedemiyorlar. Geriden takip ediyorlar. ...okulumuzda çok fazla yabancı öğrenci olduğu için daha önceden gelenler Türkçeyi öğrenmiş oluyorlar. Onların aracılığı ile onlarla anlaşabiliyoruz zaten. Türkçe öğrenme konusunda çok yetenekliler.”

ÖĞTR3: “İletişimsizlik sebebiyle en doğal en basit şeyler bile yanlış anlaşılabilir. Yabancı öğrencilerin en doğal isteklerinden bile kötü bir mana çıkartılabiliyor. Davranış problemleri de oluyor. Bunun sebebi de dil diye düşünüyorum.” “Dil bilmemeleri sebebiyle isteklerini söyleyemiyorlar. Mesela oyun oynayacak “benimle oyun oynar mısın?” diyemiyor. Top isteyecek “topu alabilir miyim?” diyemiyor. ...Özellikle Arap uyruklu olanlar branşımızın Din Kültürü olması sebebiyle Arapça olarak söyleyebiliyorlar. Bir nevi tercümanlık yapmış oluyoruz onlara...”

ÖĞTR5: “Türkçeyi öğrenene kadar sınıfta oturuyorlar. Hiçbir iletişim kurmuyorlar. ...dil bilmiyorsa anlaşamıyorsan tabii iletemiyorlar. Onların dediğini biz anlamıyoruz. Bizim dediğimizi onlar anlamıyor. Ancak anlayan bir arkadaş olursa onlar sayesinde iletişim kuruyoruz. Eğer dilimizi biliyorlarsa iletişim oluyor, sorunlarını iletiyorlar.”

ÖĞRT6: “Bizim ders sayısal olduğu için rakamlarla filan bir şekilde. Yani az buçuk anlıyorlar. Ama Türkçe derslerinde tabii anlamadıkları için zorlanıyorlar. Ya da bir şey ifade ederken zorlanıyorlar. Bir problem sorduğum zaman problemi anlamadığı için çözmesine imkân olmuyor. O yüzden dil eğitimi olmayınca bence hiçbir şey olmuyor.”

ÖĞRT8: “Sorunlarını ve isteklerini bize iletemiyorlar. Ancak başka sınıflarda dillerinden anlayan öğrenciler varsa onlar aracılığıyla sorunlarını dinliyoruz.”

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe bilmemeleri anlaşma sorununu ortaya çıkardığı görülmektedir. Ayrıca özellikle sözel derslerde ders başarıyı düşürdüğü, öğrencilerde devamsızlık yapmaya sebep olduğu, öğrencilerin isteklerini anlatamadıkları, buna rağmen öğrencilerde Türkçe öğrenme ve eğitim alma çabasının olmadığı tespit edilmiştir. Türkçe bilmeme sorununun tercüman veya Türkçe bilen arkadaşları vasıtasıyla çözüldüğü görülmektedir.

Akademik Başarı

Yabancı uyruklu öğrencilerin derslerde başarı sağlayıp sağlayamadığı ve bu konuda yaşanan sorunları öğrenmek amacıyla ortaya çıkarmak amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenler genel olarak; bizim öğrenciler gibi başarılı öğrenciler de var başarısız öğrenciler de var, bu öğrenciler başarısız ve okulun başarısını da aşağı çekiyor, az çocuklu ailelerin öğrencileri daha başarılı gibi görüşler ileri sürmüşlerdir.

ÖĞRT4: “Şimdi ülkemizde sınıfta kalma diye bir şey olmadığı için bu çocuklar hiçbir şey yapmıyorlar. Dediğim gibi çoğu Türkçe bilmiyor. O yüzden hiçbir şey yapmadan sınıf geçtikleri için diğer çocukların tepkisine sebep oluyor. Bizim çocukların da motivasyonunu aşağı çekiyor Biz niye bir şeyler yapıyoruz diye onu sorguluyorlar. Tabii olumsuz etkileniyorlar. Yabancı öğrenciler sınıfta genelde hiç ses çıkarmadan oturuyorlar. Hiçbir şeye dâhil olmadan konuşmadan oturuyorlar. Çünkü Türkçe bilmiyorlar. Okulumuzun başarısını kesinlikle bu öğrenciler aşağı çekiyor.”

ÖĞRT3: “Akademik olarak bakınca çocukların başarılı olanları da var, orta düzeyde olanları da var, zayıf olanları da var. Bu durum çocukların geldikleri ortam, yaşadıkları travma ve problemlerle alakalı. Mesela bizim Türk öğrenciler kadar Türkçe dersinde soru çözebilen öğrenciler de var. Ama hiç alakası olmayanlar da var. Bunu araştırdığımızda

çocukların yaşadıkları, göç etmelerine sebep olan nedenlerin çocukları psikolojik olarak etkilediğini ve bunun da eğitime yansıtıldığını görüyoruz.”

ÖĞRT6: *“Yine aynı bizim öğrencilerimizde olduğu gibi. Mesela geçen bir öğrencim vardı gayet matematiği iyiydi. Ama bu seneki öğrencilerimin matematikle hiç ilgisi yok. O yüzden bence yine aynı şekilde Türklerde olduğu gibi öğrenciden öğrenciye değişiyor. İyi olan da var, kötü olan da var.”*

ÖĞRT1: *“Çok iyi olanlar var. Mesela Afgan bir öğrencim takdir belgesi aldı. Yani çok iyi bir öğrenci. Derslerinde gayet iyi, sorumluluk sahibi, ödevlerini zamanında yapıyor. Başka sınıflarda da var, matematikte bizim Türk öğrenciler umursamıyor o öğrenmek için çaba sarf ediyor. Çabaları olmayanlar öğrenemiyorlar. Aslında isteyenlerin akademik başarıları iyiye gidiyor. Mesela bir öğrencinin matematikte 86 notu var. Türkçe daha düşük. En iyi notu matematik. Matematik diğer derslere göre daha iyi olabiliyor.”*

ÖĞRT2: *“Türkçe bilmiyor olmalarının en büyük sıkıntısını derslerde yaşıyoruz. Akademik olarak yaşıyoruz. Belki bir matematik yaşamaz, belki bir İngilizce yaşamaz. Çünkü Türkçe sonradan öğrenilebilecek yeni bir dil. Matematik ise daha çok sayılarla ilgili. Sayılar ise evrensel. Yani benim branşım olarak düşündüğümüzde herhangi bir akademik başarı sağlayamıyorlar. Eğer ders evrensel Boyut taşıyorsa bu derste başarılı ama bizim dersimizde tamamen dile hakim olması gerektiği için yetersiz oluyor.”*

Yabancı uyruklu öğrencilerin içinde derslerinde başarılı olan öğrencilerin olduğu, bunun yanında başarısız öğrencilerin de olduğu görülmüştür. Yine ifade edilen görüşlere göre akademik başarılarının Türk öğrencilerden pek farklı olmadığı görüşü ortaya çıkmaktadır.

Aile Desteği

Yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin bu öğrencilerin eğitim sürecinde ne gibi katkılarının olduğunu öğrenmek ve bu konuda yaşanan sorunları ortaya çıkarmak amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenler genel olarak; az çocuklu ailelerin öğrencilerle ilgilendiğini veya diğer öğretmenler ailelerin öğrencilere eğitim sürecinde bir katkılarının olmadığını söylemişlerdir.

ÖĞTR5: *“Ailelerini hiç okulda görmüyoruz. Hiç okula gelmiyorlar. Ancak özel bir durum olduğunda idareye geldiklerini görüyoruz. Başka bir zaman göremiyoruz. Çocuklar kendileri işlerini halletmeye çalışıyorlar. Aileleri çok destek olamıyorlar. Onlar da aynı şekilde Türkçe bilmiyorlar. Onlar da bizimle böyle bir şey olduğu zaman tercüman vasıtasıyla iletişim kuruyorlar.”*

ÖĞRT6: *“Hiçbir katkı sağlamıyorlar. Sadece çocuklarını okula bıraktılar. Ne gelen var ne giden. Hiç görmedik bile çoğunun ailesini.”*

ÖĞRT2: *“Yabancı uyruklu ailelerin çocuk sayısı bu konuda çok önemli. Zaten en büyük problemlerden bir tanesi baktığımızda bu. Eğer ailede çocuk sayısı fazla ise çocukla ilgilenmiyorlar. Ama ailede çocuk sayısı azsa o çocuğun peşinde pervane oluyorlar. Ne gerekiyorsa yapıyorlar. 5. sınıfta bir öğrenci var, sınıfta yaptığım etkinliği yapamayabiliyor. Ama eve verdiğim ödevi mükemmel yapıp geliyor. Evde baba yapıyor. Mükemmel bir yardımcı. Ne gerekiyorsa sınır yok. Bir çocukları var, çok fark ediyor. Yani iki çocuk üç çocuğun üzerinde çocuğu olanlar ilgilenmiyorlar.”*

Yabancı uyruklu öğrencilerin ailelerinin eğitim sürecinde desteklerinin olmadığı öğretmenler tarafından vurgulanmaktadır.

Etnik gruplaşmalar

Okulda yabancı uyruklu öğrencilerin bulunmasını Türk öğrencilerin nasıl karşıladığını, bu öğrencilere karşı bir tepki veya dışlamanın olup olmadığını öğrenmek amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenler genel olarak; zaman zaman dışlanmaların olduğunu, Türk velilerden çok tepki olmadığını, Türk öğrencilerle aynı okulda beraber eğitim almalarının faydalı olacağı belirtmişlerdir.

ÖĞRT1: *“Gördüğüm kadarıyla bir dışlanma yok. Uyumlular şu anda. İlk zamanlarda dışlama oluyordu. İstemiyorlardı, niye geliyorlar deniyordu. Türkiye'ye gelmeye başladıklarında, 3-4 yıl öncesinde o zaman yaşıyordu böyle şeyler. Ama artık onlar da alıştılar. Çünkü sürekli geliyorlar. Sayıları arttı. Sınıfların üçte biri neredeyse yabancı oldu. Artık öyle bir problem yok. Yani onlara yabancı gözüyle bakmıyorlar. Ben kendi*

açımдан söyleyeyim velilerden hiç tepki almadım. Olumlu da olumsuz da bir şey duymadım.”

ÖĞTR5: “Bir dışlanma olduğunu düşünmüyorum. Bizim okulumuzda böyle bir dışlama yok. Öğrencilerimizden de öğretmenlerimizden de herhangi bir dışlama yok. Velilerimizden de öyle bir tepki yani okulumuzda şu kadar yabancı öğrenci var niye var niye yok böyle bir tepki hiç görmedim. Böyle bir tepki yok”

ÖĞRT2: “Hani bir söz vardır ‘çocuklarım milleti olmaz’ diye. Gerçekten çocukların milleti yok. Onlar nereden olduklarına hiç bakmadan hep beraber oyun oynayabiliyorlar. ...İlk başta şunu yaşadık. Bir tane olduklarında çok üzülüyorlardı. Çok yalnız kalıyorlardı. Tek öğrenci de bunu yaşadık. İki öğrencinin olması ideal. İki öğrenci birbiriyle arkadaşlık yapıyordu. Ama iki üç olduğunda gruba giriyor. Gruba girdiğinde problemler çıkmaya başlıyor.”

ÖĞRT6: “...dışlanma olayının öğrenciden kaynaklandığını düşünüyorum. Bir sınıfta dışlanma yaşayan öğrenci var. Ama diğer sınıfta başka bir öğrencimiz var onu arkadaşları da öğretmenleri de çok seviyor. ...Velilerden herhangi bir tepki gelmedi, duyduğum herhangi bir tepki de yok. ...okulların ayrı olması gerekiyor. Çünkü çocuklar derste anlatılanları anlamıyorlar. Kendi aralarında konuşuyorlar ve çocuktur bunları sessizce tutamazsın. O yüzden de bence ayrı bir okulda eğitim görmeleri daha mantıklı.”

ÖĞRT7: “...bu öğrencinin fitratı ile de alakalı. Bizim normal öğrencilerimizde de sınıf içerisinde problem yaşadığımız gibi yabancı öğrencilerde de bu tarz uyumsuz öğrenci olursa uyumsuzluk dil probleminden dolayı daha da artıyor. Şiddete dönebiliyor. Bu problemin nedeni sadece dil bilmemelerinden değil de daha önce geldikleri ülkede karşılaştıkları problem. Mesela oradaki savaş durumundan dolayı bombalama olup bir sakatlanma olduysa. Bunlardan dolayı bir kısmının psikolojileri bozuk geliyor ve uyum problemi yaşanabiliyor. ...bizim halkımızla, gelenek göreneğimizle kaynaşmaları için uyum sağlayabilmeleri için böyle karma eğitimin olması lazım. Ama ilk bir yıl bir hazırlık sınıfı gibi ayrı bir okulda eğitim görseler, Türkçeyi biraz daha iyi öğrenseler, ondan sonra normal okullara geçseler daha faydalı olur kanaatindeyim.”

ÖĞTR3: “Türk öğrencilerle karma olmasının daha yararlı olacağını düşünüyorum. Çünkü onların bizim okullarımızdan izole edilmesi toplumdaki ve kültürden de izole edilmesine sebep olacak. Bunun da ileride sosyokültürel açıdan büyük sıkıntılara neden olabileceğini düşünüyorum. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu şekilde karma eğitime devam etmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Yabancı uyruklu öğrencilerin zaman zaman Türk arkadaşları tarafından dışlandığı yönünde görüşler olmakla birlikte birçok öğretmen dışlanmanın olmadığını ifade etmektedir. Velilerin ise yabancı öğrencilerin okulda bulunmasına bir tepkilerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Yabancı uyrukluların yaşayış biçimleri onların kabullenilmesi konusunda belirleyici olduğu, yaşam standardı yüksek olanların kabullenilmesi daha zor olduğu görülmektedir. Yine bu ifadelerden anlaşılan çocuklar arasında karşılaştırmalar yapılmakta, yabancı uyruklu çocukların özgüvenlerinin daha yüksek olduğudur. Bu konuda, yaşanan zorlukların çocukları özgüven konusunda güçlendirdiği söylenebilir. Ayrıca öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrenciler için ayrı bir okul uygulamasına genelde olumlu bakmadıkları ancak bazı öğretmenlerde yabancı uyruklu öğrencilerin ayrı okulda eğitim almaları düşüncesinin var olduğu anlaşılmaktadır.

Maddi Sorunlar

Yabancı uyruklu öğrencilerin maddi anlamda bir sıkıntılarının olup olmadığını tespit etmek amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenler genel olarak; maddi sıkıntılarının olmadığını devletin ve hayır kurumlarının yardımıyla bulunduğunu bazı öğretmenlerin ise aileden aileye değişiklik gösterdiğini ve bazı ailelerin maddi sıkıntı yaşadıklarını söylemişlerdir.

ÖĞTR5: “Bizim okulumuzda bulunan öğrencilerin maddi sıkıntısı yok gibi. Ders defterleri, materyalleri hepsinin var. Kıyafetleri temiz, ders araç gereçleri iyi. Ama duyduğumuz kadarıyla durumu kötü olanlarda varmış. Bunlar da devletimiz ve hayır kurumları tarafından destekleniyor. İhtiyaçları gideriliyor.”

ÖĞRT7: “Bu şekilde bir sıkıntı bize pek yansımıyor. İlk geldikleri zaman belki kılık kıyafet konusunda çanta, kitap, defter konusunda bir sıkıntı var gibi. Ama bu bir şekilde bir hafta on gün içerisinde çözülüyor. Yardım kuruluşlarından veya okul kanalıyla çözülüyor.”

ÖĞRT4: “Maddi problem yaşamıyorlar. Çünkü bakılıyorlar. Kim bakıyor? Devlet bakıyor. Kendi ağızlarından giyim çeki aldıklarını söylüyorlar. Üstümüz başımız, yiyeceğimiz geliyor şeklinde konuşuyorlar. Sekizinci sınıfta bir öğrenci babasının niye çalışayım ki diye ifade ettiğini bile söyledi. Bizim bu ülkenin vatandaşı olarak böyle bir seçeneğimiz yok ama. Çocuğun kendi ifadesi.”

ÖĞTR2 “Ülkemize gelenler çok farklı kesimlere ait insanlar. Bizim okulumuzun çevresinde ki yabancı ailelerin maddi durumları kötü. Bunun sebebi buralarda daha ucuz ev bulabiliyor olmaları ve daha kolay kabul ediliyor olmaları. Evlerde çok aile iç içe yaşıyor. Evimizin karşısında yaşayan bir aile gece gündüz perdelerini çekmeden hayatlarını devam ettiriyorlar. Var perde ama çekilmiyor. Eve girip çıkan kimdir? Nedir? Bilinmez. Çok farklı bir yaşam tarzları da var. Bizim Okulumuzdaki yabancı Öğrencilerin çoğunun kendi öğrencilerimizden maddi durumlarının daha iyi olduğuna inanıyorum. Bizim öğrenciler onlardan daha gariban.”

ÖĞTR3: “Maddi sıkıntı yaşıyorlar. Bu durum özellikle giyimlerinden, kılık kıyafetlerinden anlaşılıyor. Maddi sıkıntı yaşayanların okul kıyafetleri eksik olabiliyor. Ders araç gereçleri, çantaları eksik olabiliyor. Yeme içme konusunda da sıkıntılara sebep oluyor maddi durumlarının kötü olması.”

Öğretmenlerin görüşlerine göre genelde yabancı uyruklu öğrenciler ve ailelerinin maddi sıkıntılar yaşadığı, bu sıkıntıların devlet ve hayır kurumları tarafından yapılan yardımlarla büyük ölçüde giderildiği anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin Motivasyonu ve Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı

Bu problemle ilgili öğretmen görüşleri iki başlık altında sunulmuştur.

Motivasyon

Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu okullarda çalışmanın öğretmenlerin motivasyonunu nasıl etkilediğini öğrenmek amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenler genel olarak; olumlu veya olumsuz bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir.

ÖĞRT6: “Motivasyonumu etkilemiyor. Ama bazı öğrenciler var mesela hiç derse katılmıyor. Dersle hiç ilgisi yok. Konuşmuyor, misafir gibi geliyor gidiyor. Sadece burada süre dolduruyor. Zaten çoğu zaman devamsızlık yapıyorlar. Ama başka bir şubede İranlı bir öğrencimiz var. Derse katılımı çok güzel.”

ÖĞRT7: “Herhangi bir değişiklik olmuyor. Biz normal dersimizi her zamanki gibi anlatıyoruz. Tabii onların anlamaları için de biraz daha fazla gayret sarf etmemiz gerekiyor.”

ÖĞRT8: “Yok, benim motivasyonumu etkilemiyor.”

Yukarıdaki öğretmenler gibi motivasyonlarında bir etkilenme olmadığını söyleyenlerin yanında yabancı uyruklu öğrencilerin varlığından olumsuz olarak etkilendiğini ifade eden öğretmenler de vardır.

ÖĞRT4: “Olumsuz etkileniyorum. Yani onların da kendilerini buraya ait hissetmediklerini hissediyorum. Ben de onlara ait hissetmiyorum. Farklı kültürlerden gelen insanların kültürümüze zarar vereceğini düşünüyorum. O yüzden her türlü motivasyonumu etkiliyor.”

ÖĞRT2: “Yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı çok fazla olmadığı müddetçe herhangi bir olumsuzluk yok. Ama yabancı uyruklu öğrenciler sayı olarak fazla olduklarında kendi aralarında konuşup etrafi tedirgin ediyorlar. Nihayetinde bir şey söylüyorlar ama anlamıyorsunuz ve grup halinde konuştuklarında siz onlara müdahale edemiyorsunuz. Müdahale edemediğinizde diğer öğrenci grubunun da dikkatinin dağılmasına sebep oluyor. Bu seneki 5. sınıflarımızda yabancı öğrenci sayısı çok fazla. Sınıf mevcutlarınının 20 civarında olduğunu düşünürsek üçte bire denk geliyor. Bu üçte bir oran okulumuz durumunu düşündüğümüzde hem zekâ olarak hem sosyal çevre olarak olumsuz şartlarda yetişmiş çocuklar.”

Öğretmenlerin genel olarak yabancı uyruklu öğrencilerin varlığından olumlu veya olumsuz olarak etkilenmedikleri, ancak yabancı öğrenci mevcudunun fazla olduğu durumlarda istenmeyen davranışlar nedeniyle olumsuz etkilenmeler olduğu görülmektedir.

Hizmet içi eğitim ihtiyacı

Farklı ülkelerden ve kültürlerden gelen öğrencilerin bulunduğu okullarda çalışan öğretmenlerin bu öğrencilere eğitim verme konusunda bir hizmet içi eğitim alıp almadıklarını ve böyle bir eğitime ihtiyaç duyup duymadıklarını tespit etmek amacıyla öğretmenlere sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Öğretmenler genel olarak; böyle bir eğitim almadıklarını, eğitim almanın iyi ve faydalı olacağını söylemişlerdir.

ÖĞRT1: *“Almadık ama alsak iyi olurdu. Şu anda biz onlara alıştık. Bundan sonra eğitim almanın bir faydası olmaz. İlk zamanlar belki iyi olurdu. Onlara nasıl yaklaşmalıyız, onlarla nasıl uyum sağlayabiliriz, öğrencileri nasıl birbirine uyumlu şey yapabiliriz diye. Ama artık bir uyum sıkıntımız yok. Onların da bizim Türk öğrencilerimizden bir farkı kalmadı. Daha kolay anlaşılıyorlar bizlerle. İlk geldikleri yıllar biraz sıkıntı oluyordu ama şimdi gelen öğrencilerde pek sıkıntı yaşamıyoruz. Eğer bir eğitim yapılacaksa, onların sınıfa uyumunu nasıl sağlayabiliriz? Bizim öğrencilerle arası nasıl uyumlu olabilir? Hani onlarla nasıl anlaşabiliriz? Nasıl yaklaşmamız gerekir? Konusunda çalışmalar yapılabilir.”*

ÖĞTR3: *“Bir eğitim almadım ama böyle bir eğitimin gerekli olduğunu düşünüyorum. Dil bazında ve kültürel olarak yapılmalı. Irak'tan, Suriye'den, Afganistan'dan, İran'dan gelen talebelerin farklı kültürleri var. Onları anlamada zorluk çektiklerini düşünüyorum ve böyle bir eğitimin iyi olacağını düşünüyorum.”*

ÖĞTR5: *“Hayır almadım. Bize bu kişiler hakkında bilgilendirme yapılabilir. Bu çocukların sosyal kültürel yapısı, ekonomik yapısı, hangi milletten olduğu ile ilgili bir bilgilendirme yapılırsa iyi olur. Artık bu bilgilendirmeyi emniyet mi yapar? Milli eğitim mi yapar? Onları kim iyi tanıyorsa onlar bize bir bilgi vermeli. Biz öğrencinin kim olduğunu bilmemiz lazım. Böyle düşünüyorum yani.”*

ÖĞRT6: *“Hayır, bir eğitim almadım. Yabancı dil eğitimi konusunda çocuklarla anlaşamıyoruz. Anlamıyoruz ne konuştuklarını. Ama böyle bir eğitim almak için de dil eğitimi kolay bir şey değil. Onun da kolay kolay alınacak bir durumu yok. Yani o yüzden de hizmet içi eğitimin çok fazla faydalı olacağına inanmıyorum.”*

ÖĞRT4: *“Almadım. Bence böyle bir eğitime gerek yok. Çünkü onların varlığına gerek yok ülkemizde.”*

Öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili bir eğitim almadığı, genelde böyle bir eğitimin yararlı olacağı görüşünün olduğu görülmektedir. En büyük eğitim ihtiyacının dil konusunda olduğu ancak gelen öğrencilerin dilinin öğrenilmesinin kolay olmadığı bu yüzden hizmet içi eğitim yapılacaksa gelen öğrencilerin sahip olduğu kültürlerin tanıtımı, bu öğrencilere nasıl yaklaşılması gerektiği gibi konularda yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yönetici Görüşleri

Yöneticilerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı ve Motivasyonu, Okul Kurallarına ve Düzenine Uyum, Etnik gruplaşmalar, Sosyal ve Sportif Faaliyetlere Katılım, İletişim, Aile Desteği, Yabancı Uyruklu Öğrencilere Karşı Genel Tutum, Maddi Sorunlar, Okula Kayıt başlıkları altında bulgular değerlendirilmiştir

Okula Kayıt

Yabancı uyruklu öğrencilerin okula kayıtları sırasında yaşanan sorunların ne olduğunu belirlemek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticiler genel olarak; denklik ile ilgili sıkıntılar olduğunu ve velilerin kayıt prosedürünü bilmediklerini belirtmişlerdir.

YÖN2: *“Yabancı uyruklu öğrenciler okula kayıt yapılırken sadece doğum tarihine bakılmakta ve yaşından bir seviye alta kaydedilmekte. Bu durum ise anlaşmazlık, okula uyumsuzluk problemi oluşturmaktadır.”*

YÖN7: *“Yaşadığımız en büyük sorun şu: Yaşı çok büyük olmasına rağmen denklik nedeniyle yaşının uygun olmadığı sınıflara geliyor öğrenciler. Sürekli bunu yaşıyoruz.”*

YÖN8: “Denklik komisyonunun öğrenci değerlendirme konusunda yetkin olduğunu düşünmüyorum. Çocuk gerçekten 6. sınıfta olabiliyor ancak bunu 5. sınıfa gönderiyor. Büyük ihtimal bu dil meselesini göz önünde bulunduruyorlar. Irak’ta 6 sene okumuş, biz de 5. sınıfa gönderiliyor. İlerleyen dönemlerde bu çocuklar daha iri çocuklar oluyor. Onların beklentileri farklı oluyor. Bazı problemler de yaşanabiliyor.”

YÖN3: “Denklik işlemlerinde bazen kaçınıcı sınıfta olduğunu belirlemek de zorlanıyoruz. Denklik belgesi geç gelebiliyor. Bu durumda çocuğun kaçınıcı sınıfa kayıt olacağını bilemiyoruz. Milli Eğitim’e sorduğumuzda onlar da bazen doğru bilgi veremiyor.”

YÖN6: “...veliler öncelikle okula gelip kayıt yaptırmak istiyorlar. Sınıf seviyeleri belli olmadığı için milli eğitime gönderiyoruz. Milli eğitimden denklik belgesinin çıkması zaman alabiliyor. Bazen çıkan denklik belgesindeki sınıfa itiraz ediyorlar. Bazen de biz seviyeye itiraz ediyoruz.”

Yöneticilerin kayıtla ilgili yaşadığı en büyük sorunun öğrencilerin denkliğinin doğru yapılmaması sebebiyle kayıt yapılan sınıfta yaşlılarından büyük olmaları olarak görünmektedir. Yine yaşanan iletişim sorunu ve velilerin kayıt için öncelikle nereye başvuracağını bilememesi gibi sorunlar da yaşanmaktadır. Yöneticilerin iletişim sorununu okulda diğer yabancı öğrenciler yardımıyla çözmeye çalıştıkları, bazen de denklik kararlarına itirazda buldukları anlaşılmaktadır.

Okul Kurallarına ve Düzenine Uyum

Bu problemle ilgili yönetici görüşleri dört başlık altında sunulmuştur.

Okul kültürü ve kurallarına uyum

Öğrencilerin okul kurallarına uyma konusunda yaşanan sorunları tespit etmek için okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticiler genel olarak; Türkçe bilmediklerinden ve geldikleri ülkedeki farklı kurallara alışmalarından dolayı sorunların olduğunu söylemişlerdir.

YÖN3: “Okul kültürüne kurallarına uyumunda çok problem yaşıyoruz. Dil bilmedikleri için söylediklerimizi anlamadıkları için de hani hasta olup bilinci açık olup kendisini ifade edemeyen insanlar gibi sınıfın bir köşesinde kalıyorlar. Bazen yapma dediğimiz şeyleri yapıyorlar. Ama neden yapmamaları gerektiğini anlatamıyoruz. Mesela küfür etme davranışları olabiliyor, arkadaşlarına zarar verme davranışları olabiliyor. Uyum süreçlerini kolaylaştırmak için en fazla yapabildiğimiz şey rehber öğretmenin yanına yolluyoruz. O da onların dilini anlamadığı için bir çözüm bulamıyor. Bazen Arapça öğretmenlerimizle iletişim kurmaya çalışıyoruz. Bazıları belli bir düzeyde İngilizce biliyor. İngilizce öğretmenimizle bağlantı kurmaya çalışıyoruz. Onun dışında diğer sınıf arkadaşlarına da arkadaşımıza sahip çıkın onunla ilgilenin gibi uyarılar yapıyoruz. Yaptığımız faaliyetlere çok etkin olmamakla birlikte onları da katıyoruz.”

YÖN2: “Yabancı uyruklu öğrencilerin okul kültürüne/kurallarına uyumunda ki en büyük problem dil konusu. Dil bilmedikleri için ya sessiz bir şekilde sınıfta oturma ya da yanlış anlama nedeniyle bizim öğrencilerimizle kavga etme gibi problemler oluşturmakta. Yine okula uyum sağlamama nedeniyle devamsızlık yapmaktalar bu da okul kültürünü öğrenmeden uzaklaşmalarına sebep olmakta. Özel bir etkinlik yok ama tüm etkinliklerde öğrencilerimizle birebir görev almaktalar.”

YÖN4: “Eğer öğrencinin hemen denkliği verilip bize geldiyse çocuğun okula adaptasyonu, Türkçe ile ilgili yaşadığı sıkıntılar ve oradaki okul ortamı ile buradaki okul ortamı arasındaki farklılıklar uyum noktasında problemler oluşturuyor. Ama eğer ilkokuldayken öğrenci buraya gelmiş ve biraz Türkçe biliyorsa okul ortamı ile ilgili bir alışmışlığı varsa herhangi bir problem yaşamıyoruz. Uyum süreçlerini kolaylaştırmak adına veli ziyareti yapıyoruz. Aileyi bulunduğu ortamda görüyoruz. Onlarla tanışıyoruz. ...bir sportif ya sosyal faaliyete yönlendiriyoruz ki daha çok okulda dursun, daha çok arkadaş edinsin. Özellikle sportif faaliyetlere yönlendiriyoruz.”

YÖN5: Böyle kavgalar tartışmalar yaşandığında rehber öğretmenlerimiz rehberlik faaliyetinde bulunuyorlar. Bizler de söylüyoruz veya velisini çağırarak bilgilendirmede bulmuyoruz. Bu şekilde yapmaması gerektiğini, kavga etmemeleri gerektiğini, bir sorunları olduğunda bizlere, rehber öğretmene ya da sınıf öğretmenine söylemeleri gerektiğini söylüyoruz.

YÖN1: “Belirli zamanlarda aynı ülkeden gelen öğrencilerle okul kuralları ve uyumu ile ilgili öğrencilere bilgilendirme toplantıları yapılmakta. Türkçe bilmeyenlere Türkçe dil kursu açılmıştır.”

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde okul kültürüne ve kurallarına uyumda en önemli sorun yabancı öğrencilerin Türkçe bilmemeleri olarak ifade edilmiştir. İkinci sırada gelen sorun ise şiddet olarak görülmektedir. Devamsızlık yapmaları, geldikleri yerdeki okul kurallarının farklı olması da diğer sorunlar olarak sıralanmaktadır. Okul yöneticilerinin bu sorunları aşmak için okul içinde çeşitli çözümler bulmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Okul kıyafetine uyma

Yabancı uyruklu öğrencilerin okulun belirlediği kıyafet kurallarına uyumla ilgili sorunlarını tespit etmek için okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin tamamı öğrencilerin okul kıyafetini maddi imkânsızlıklar sebebiyle alamadığı bu sebeple formalsız olarak okula geldiği yönünde görüş bildirmiştir. Ayrıca yöneticiler genel olarak; bu sorunu Okul-Aile Birliği bütçesinden ve öğretmenlerin oluşturduğu fondan çözüme kavuşturmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

YÖN5: “Okulumuzun belirlediği bir kıyafet var. Yabancı uyruklu öğrencilerden maddi durumu iyi olmayanlar bazen okul kıyafeti giymeden gelebiliyorlar. Geçtiğimiz yıllarda mezun olan öğrencilerimizin getirdiği kıyafetler var. Bu kıyafetlerden veriyoruz veya giyim mağazalarında nazımızın geçtiği yerleri arayarak yardımcı olmalarını sağlıyoruz. Onların okul kıyafetine uygun kılık kıyafetle gelmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Bunun dışında öğretmen arkadaşlar ve biz her ay yardım fonu düzenliyoruz. Genelde yabancı uyruklu öğrencilerimize bu fondan elektrik paralarını, su paralarını, giyim, kıyafet, yiyecek, konularında yardımcı oluyoruz. Ramazanda bilhassa fitre, zekât gibi yardımlarda bulunuyoruz. Geçen sene yabancı uyruklu öğrencilerimizin hemen hemen hepsine yardımda bulunduk. Maddi imkânı olup okul kıyafeti olanlar o kıyafeti giyerek geliyorlar. Maddi imkânı olmayanlara da bu şekilde yardımcı oluyoruz.”

YÖN3: “Okulumuzun belirlediği bir kıyafet var. Yabancı uyruklu öğrenciler genelde maddi durumları iyi olmadığı için bizden kıyafet talebinde bulunuyorlar. Eğer elimizde varsa veriyoruz, yoksa almaları için yönlendiriyoruz. Genelde de alamıyorlar. Alamadıkları için sene boyunca kot pantolonla gelen, tişörtle gelen öğrencilerimiz oluyor maalesef. O da maddi durumları iyi olmadığı için. Alacak güçleri olsa alacaklar. Bazen okulumuzda yardım topluyoruz, yardımcı oluyoruz. O şekilde de kıyafet aldığımız öğrenciler oluyor. Bizim aldığımız kıyafetleri giyiyorlar.”

YÖN1: “Okulun belirlediği okul kıyafeti bulunmakta. Ancak bu öğrencilerin maddi durumları yeterli olmadığı için bir kısmı okul kıyafetini temin edememekte. Bu tür öğrencilere çevre imkânları kullanılarak okul kıyafeti temin etmekteyiz. Fakat bazı öğrenciler kıyafet kurallarına uymamakta ısrar etmekte. Geldikleri ülkenin kuralları farklı olması nedeniyle, kendi ülkelerinde rahat ve kuralsız yaşamının verdiği alışkanlıklar kıyafet kuralına uymamayı beraberinde getirmiştir.”

YÖN2: “Okulun kendi kıyafeti var. Uyma konusunda problem yaşıyorlar. Maddi problemden dolayı alamadıklarını belirtiyorlar. Kıyafet alındığında bile giymeme konusunda ısrarcı davranıyorlar. Sanırım serbest kıyafetle dolaşma isteği.”

YÖN8: “Okulumuzun belirlediği bir kıyafet var, öğrenciler bu kıyafete uyuyorlar. Ama öğrenci uyumsuzsa, aileden kaynaklanan bazı problemleri de varsa onlar okul kıyafetini giymeyebiliyor. Tedarik ediyorsun, alıyorsun, aldırıyorsun bir bakıyorsun altına kot pantolon giymiş. Bu bizim Türk öğrencilerde de var. Yabancı uyruklu öğrencilerden son derece okul kurallarına uyan tertemiz kıyafetleri ile gelen öğrenciler de var.”

Yabancı öğrencilerin okul kıyafetini maddi imkânsızlıklar sebebiyle alamadığını ancak kıyafet temin edildiğinde de geldikleri ülkedeki kuralsızlık, rahat yaşama gibi sebeplerle giymek istemedikleri görülmektedir. Yöneticilerin öğrencilerin yaşadığı maddi sorunları Okul-Aile Birlikleri, öğretmenler ve çevreden sağladıkları yardımlarla çözmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Devamsızlık ve okul terki

Yabancı öğrencilerin devamsızlık ve okul terki gibi durumlarını tespit etmek ve bu sorunun Türk öğrencilerle karşılaştırmasını yapmak için okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin tamamı öğrencilerin okula devamsızlıkları ve okul terklerinin olduğunu

söylemişlerdir. Ayrıca genel olarak; maddi imkânsızlıklar, aile ilgisizliği gibi sebeplerden devamsızlığın yaşandığını belirtmişlerdir.

YÖN1: “Yabancı öğrencilerin devamsızlık problemleri kendi öğrencilerimize göre daha fazla. Öğrencilerin bir kısmı aileleri tarafından zaman zaman çeşitli alanlarda çalıştırılıyor. Bir kısmı ailelerine tercümanlık yapmak için hastaneye ve diğer kurumlara gitmektedir.”

YÖN6: “Yabancı uyruklu öğrencilerin devamsızlık yüksek. Dolayısıyla okul terki de yüksek. Okula ve çevreye uyum sağlayamamaları, arkadaş edinememeleri, Türkçeyi öğrenememeleri, derslerde başarısız olmaları, ailenin ilgisizliği sebepler arasında sayılabilir.”

YÖN3: “Yabancı uyruklu öğrencilerimizin bazılarının annesi, babası ölmüş. Yetim ve öksüz olan öğrencilerimiz var. Ailesini savaşlarda kaybetmiş ve bu yüzden amcasının yanında, halasının yanında, dayısının yanında yaşayan öğrencilerimiz var. Sabahları sürekli geç gelen öğrencilerimiz var. O yüzden evde nasıl bir ortamları var bilmiyoruz. Okula devam etmeyen öğrencilerimiz var. Bunun sebebi anne baba olmaması ve maddi imkânsızlıklar. Kimisi de dolmuşa binemiyor, ta nereden yürüyüp gelmek zorunda kalıyor. Derse gecikiyor ya da gitmesem ne olacak diyor. Devamsızlık Türk öğrenciler ile karşılaştırıldığında yabancı uyruklu öğrencilerde daha fazla.”

YÖN4: “Devamsızlık noktasında problem yaşıyoruz. Tabii bu sürekli devamsız öğrencilerle ilgili yaşadığımız problemin sebebi yurtdışına tekrar kendi vatanlarına dönmeleri. Ya da yurt dışında herhangi bir ülkeye Birleşmiş Milletler tarafından yerleştirilmeleri. Bununla ilgili bize bilgi gelmediği için sürekli devamsız olarak değerlendiriyoruz. Yabancı uyruklu öğrenciler de sürekli devamsızlık biraz daha fazla. Okula uyumla ilgili problemler yaşandığında devamsızlık ortaya çıkıyor. Bu noktada tedbirimiz öncelikle dediğim gibi velilerle görüşüyoruz arkasından resmi işlemleri başlatıyoruz.”

Yöneticilerin tamamı yabancı öğrencilerin okula devam ve okul terki konusunda sorun yaşadığını bildirmiştir. Yabancı öğrencilerdeki devamsızlık ve okul terkinin Türk öğrencilerle kıyaslandığında fazla olduğu görülmektedir.

Etnik gruplaşmalar

Aynı ülkeden gelmiş, aynı dili konuşan yabancı uyruklu öğrenciler arasında bir gruplaşma olup olmadığını; varsa bu durumun okul yönetiminde sorun oluşturup oluşturmadığını öğrenmek için okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin tamamı gruplaşmanın olduğunu dile getirmişlerdir. Bir kısmı bunu problem olmadığını belirtirken bir kısmı da problem oluşturduğunu söylemişlerdir.

YÖN2: “Yabancı uyruklu öğrenciler arasında etnik kimliğe dayalı gruplaşmalar oluyor. Ancak bu daha çok bizim öğrencilerle değil de iki farklı yabancı ülke öğrencileri arasında daha çok oluyor. (Iraklı-Afgan gibi). Bu durum okul idaresi için sorun oluşturuyor. Sürekli kavga olması disiplinsizlik sorununu meydana getiriyor. Kendi öğrencilerimizde disiplin konusunda olumsuz etkiliyor.”

YÖN7: “Bu sene Afgan öğrencilerde bir gruplaşma oldu. Daha önce olmamıştı. Afgan öğrencilerin bir araya gelerek Türk öğrencileri sıkıştırdıklarına da şahit olduk. Bir öğrencimizi mesela sene sonuna doğru hepsi toplanıp sıkıştırmışlar. Bu gruplaşma yabancı uyruklu öğrencilerin sayıları çoğalınca başladı. Irak, İran, Afgan, Suriyeli hepsinden var. Bir ara Somalili de vardı.”

YÖN5: “Bizim okulumuzda yabancı uyruklu öğrenciler arasında etnik kimliğe dayalı bir gruplaşma olduğunu düşünmüyorum. Ama her şey dile dayandığı için teneffüslerde filan onlar bir araya gelerek oynuyorlar. Bu durum yabancı uyruklu-Türk çatışmasına dönüşecek bir şey değil. O şekilde iletişimleri daha kolay olduğu için teneffüslerde falan bir araya geliyorlar Bu etnik bir durum değil bir gruplaşma şeklinde değil.”

Yabancı uyruklu öğrenci sayısı diğer okullara göre daha fazla olan okullarda yabancı öğrenciler arasında etnik kimliğe dayalı gruplaşmaların olduğu, bu durumun başka bir etnik kimliğe sahip yabancı öğrencilerle veya Türk öğrencilerle çatışma zemini oluşturabildiği görülmüştür. Yabancı öğrenci sayısı

on beşin altında olan iki okulda ise yabancı uyruklu öğrenciler arasında etnik kimliğe dayalı bir gruplaşmanın olmadığı ve sorun yaşanmadığı gözlemlenmiştir.

Sosyal ve Sportif Faaliyetlere Katılım

Yabancı uyruklu öğrencilerin okullardaki faaliyetlere katılımı konusunda yaşanan sorunlar olup olmadığını tespit etmek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticiler genel olarak öğrencilerin bu faaliyetlere katıldıklarını ve okulların bu konuda yabancı öğrencileri teşvik ettiğini belirtmişlerdir.

YÖN1: *“Okulumuzda her türlü faaliyete yabancı öğrenciler de katılım sağlıyor. Gerek sportif faaliyetler gerekse halk oyunları ve koro çalışmaları gibi kültürel faaliyetlere katılıyorlar. Katılımda istekli oluyorlar.”*

YÖN3: *“İlgisi olan öğrenciler katılmak istiyor. Dilini geliştirmiş olan öğrenciler özellikle katılmak istiyor. Türkçe bilmeyen öğrenciler hiçbir şeye katılmak istemiyor. Ne derse katılıyorlar ne sportif faaliyete ne sosyal faaliyetlere hiçbir şeye katılmıyorlar.”*

YÖN8: *“Dil problemini çözmüş olan çocuklar her türlü faaliyete gönüllü katılmak istiyorlar. Israrla istiyorlar. Korodan spor faaliyetlerine kadar, şüre kadar her türlü faaliyete katılıyorlar. Biz de teşvik ediyoruz. Hatta İstiklal Marşı söylüyorlar, bayrağı tutuyorlar.”*

YÖN7: *“Yabancı öğrencilerin sporla alakaları yok. Çok nadir bir iki tane çıktı şimdiye kadar. O da bir tanesi futbolda kalecimiz yoktu kaleci oldu. 51 tane yabancı öğrencimiz vardı bu sene. 51 öğrenciden 1 tanesi oranlayın işte. Diğerleri bir faaliyete katılmadı.”*

Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal, sportif ve kültürel etkinliklere çoğunlukla katılmak istedikleri, Türkçe öğrenen öğrencilerde daha fazla istek olduğu, okul yönetici ve öğretmenlerinin bu konuda yabancı öğrencilere bir ayırmda bulunmadığı, hatta teşvik ettiği görülmüştür.

İletişim

Yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarını ve isteklerini okul yöneticilerine iletip iletemedikleri, bu konuda yaşanan sorunları öğrenmek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin çoğunluğu öğrencilerin Türkçe biliyorsa kendileri bilmiyorlarsa bilen arkadaşları vasıtasıyla sorunlarını ve isteklerini iletebildiklerini, bu konuda sorun yaşanmadığını söylemişlerdir.

YÖN1: *“İstek ve sorunlarını rahatlıkla iletiyorlar. Türkçe bilmiyorsa bilen bir arkadaşı vasıtasıyla bize sözel olarak iletiyorlar. Hiçbir şekilde güçlük çekmiyorlar.”*

YÖN7: *“Yabancı uyruklu öğrencilerden Türkçeyi iyi bilen bir kaç sene önce buraya gelen öğrencilerimiz var. İlk başta geldiklerinde Türkçeyi çözene kadar onların aracılığıyla anlaşabiliyoruz. Ondan sonra da zaten Türkçeyi öğrendiklerinde sıkıntı olmuyor çok. Kendileri gelip sıkıntılarını söylüyorlar. Herhangi bir çekingenlikleri korkuları yok. Bizden çok daha rahatlar yani.”*

YÖN8: *“İmam Hatip Ortaokulu olduğumuzdan bizim Arapça öğretmenimiz var veya meslek dersi öğretmenleri. ...bir şekilde iletişim kuruyoruz. Bu konuda bir sıkıntı yaşamadık. Geliyor bir problemi olursa. Ben hemen Arapça öğretmenini arıyorum. O da geliyor. Problemimizi hallediyoruz. Türkçe bilenler rahatça dertlerini anlatıyorlar.”*

YÖN3: *“Türkçe bilmeyenler sorunlarını iletemiyor maalesef. Diğerleri bizim öğrencilerimizle aynı. Bir sorun yaşamıyoruz. Ama dili olmayan öğrenciler arkadaşıyla kavga ediyor anlatamıyor. Sorun yaşıyor anlatamıyor. Kalemim yok diyemiyor. Parası yok açım diyemiyor. Gerçekten bu konuda sorun yaşıyoruz. Sadece bakıyoruz. Savaş görmüş çocuklarımızda çekingenlikler olabiliyor. Konuşmuyorlar, son derece içlerine kapanık oluyorlar. Tepki bile vermiyorlar yani.”*

Yabancı uyruklu öğrencilerin özellikle Türkçe öğrendikten sonra sorunlarını ve isteklerini okul yöneticilerine rahatlıkla anlatabildikleri, bu konuda yaşanan iletişim problemlerini de çeşitli yollarla çözdükleri görülmektedir.

Aile Desteği

Yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin eğitim sürecine desteklerinin olup olmadığını bu konuda yaşanan sorunları öğrenmek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir.

Yöneticilerin çoğunluğu aile desteğinin düşük olduğunu ve desteğin ailenin maddi durumu ve eğitim seviyesine göre değiştiğini dile getirmiştir.

YÖN4: “Eğer öğrenci ilkökul eğitimi almışsa veya bir seneye yakın bir eğitimi bizim okullarımızda görmüşse bazı velilerimiz, bunların sayısı çok değil, gelip öğrencinin durumunu soruyorlar. Rehberlik servisine yönlendirdiğimiz velilerimiz var. Ders durumunu takip eden velilerimiz var. Ama bu velilerin sayısı dil problemi sebebiyle tabii ki düşük.”

YÖN5: “Maddi durumu iyi olan öğrencilerin için velileri katkı sağlıyorlar. Devamını sağlıyorlar. Kurslara katılımlarını sağlıyorlar. Dilimizi bilen ve maddi durumu iyi olan veliler gerekli katkıyı sağlıyorlar. Ama dilimizi bilmeyen veliler gerekli katkıyı sağlayamıyorlar. Onlarla zaten anlaşamıyoruz. Onlar yardımcı olamıyor çocuklarına. Ama diğerleri bizim Türk öğrencilerimiz gibi kılık kıyafetleri düzgün. Hiçbir sıkıntı yaşamadığımız Iraklı öğrencilerimiz var. Bizim öğrencilerimizin çoğu Iraklı.”

YÖN8: “Ailelerin aynen bizde olduğu gibi ilgisi var, ilgisizi var, hiç okula uğramayanı var. İki günde bir gelen veli de var, veli toplantılarına katılan veli de var. Ama ne çektiklerini bilmiyoruz yani. Okulumuzda bir aileden, kardeş çocukları, okula gelen 2 öğrenci var. Bir seferinde ben evlerine gitmiştim. Çalışan bir tane adam ne kadar para getirir eve bilmiyorum. Ama evin durumu pekiyi değil yani. Çok kötüydü. Yataklar bir tarafa yığılmış, ayakkabıyla giriyorlar içeri. Bu durumda olan aileler ilgisiz. Daha önceden gelip iş bulan maddi durumu iyi olan aileler takibini de yapıyor çocuklarının. Yabancı uyruklu öğrencilerde ailesi ilgili olan yarı yarıya diyebilirim. Anasınıfında bir öğrencimiz vardı. Okula gelmemeye başladı. Okul aidatını karşılayamıyorlarmış. Veliyi çağırıp konuştuk. Durumu kendisine anlatınca ağlamaya başladı. Sonra yeter ki gelsin, biz para istemiyoruz senden dedik.”

YÖN7: “Sadece sosyal yardımlaşmadan yardım alacakları zaman öğrenci belgesi almak için geliyorlar. Onun dışında hiçbir şekilde görmüyoruz. Adam okulun adını da bilmiyordur, hangi sınıfa gittiğini de bilmiyor çocuğunun.”

Yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin eğitim sürecine desteğinin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Destek veren ailelerin ise maddi anlamda durumlarının iyi olduğu anlaşılmaktadır. Gelir seviyesi düşük, maddi sıkıntısı olan ailelerin çocuklarının eğitim sürecine destek olamadıkları görülmektedir.

Yabancı Uyruklu Öğrencilere Karşı Genel Tutum

Yabancı uyruklu öğrencilerin okulda Türk öğrencilerle beraber eğitim almasına tepkilerini öğrenmek, hangi uygulamanın daha yararlı olduğunu tespit etmek ve velilerin bu konudaki tepki ortaya koyup koymadığını anlamak amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin çoğunluğu Türk öğrencilerle beraber eğitim almanın daha yararlı olacağını ifade etmişlerdir. Fakat yabancı öğrencilerin okulda bulunmalarına Türk öğrenci velilerinin olumsuz tepkiler verdiğini söylemişlerdir.

YÖN2: “Ayrı bir okul uygulaması tamamen kopmalarına, yaşadıkları yerin kurallarına uymaları konusunda sıkıntı yaşanmasına neden olur. Bence ülkeye ilk geldiklerinde direk okula gönderilme yerine dil öğrenme, toplum kurallarını öğrenme gibi temel becerilerin öğretilmesi kurslara gönderilip daha sonra okullara seviyelerine uygun bir sınav yapıp, bu sınavı da gideceği okulun komisyonun yapması şartlıya uygun oldukları sınıflara yerleştirmeli. Birlikte eğitim almaları konusunda genel anlamda bir şikâyet yok. Ancak sayıları okullara eşti miktarda dağıtılmadığında okul yabancılar okulu pozisyonuna girme gibi bir duruma yöneliyor. Bu durumda başarılı öğrencilerin başka okullara gitmesine neden oluyor.”

YÖN5: “Bu konuda ben Türk öğrenciler ile beraber eğitim almalarının daha doğru olacağını düşünüyorum. Türkiye’ye entegre olmaları açısından, kültürümüzü öğrenmeleri açısından yani değerlerimizi, bizim Türk toplumumuzun özelliklerini öğrenmeleri açısından şimdiki uygulamanın daha doğru olduğunu düşünüyorum. Yabancı uyruklularla Türk öğrencilerin beraber eğitim almaları konusunda bazı velilerimizin tepkileri oluyor tabii. Bunun nedeni de yabancı öğrencilerin alışlarının olmaması, temizliğe, hijyene dikkat etmeleri. Mesela bizim okulumuzda bu ara el ayak

hastalığı diye bir hastalık zuhur etti. Genelde bunun yabancı uyruklu öğrencilerden gelen bir hastalık olduğunu bildikleri için tepki gösteriyorlar.”

YÖN7: “Kesinlikle ayrı bir okul uygulamasının iyi olacağını düşünüyorum. Bunun başka bir ilde yapıldığını ve çok da başarılı olduklarını duydum. Hiç dil bilmeyen bizim örfümüzü, âdetinizi, kültürümüzü bilmeyenler okulumuza geliyor. Yaşları da çok büyük. Bazen sakalları çıkmış çocuklar geliyor bizim 6. ve 8. sınıflarımıza. Benim çocuğum da 7. sınıfta. Onlarla aynı okulda okumalarını istemiyorum. Çocuk hırlı mı hırsız mı, terörist mi kimin çocuğu olduğu belli değil. Ben yabancı öğrencilerin eğer bu ülkeden gönderilemiyorsa ayrı müstakil bir okulda okumalarının doğru olacağını düşünüyorum. Devamlı farklı bir okulda, müstakil, onlara ait bir okulda okumalarını istiyorum, hiç bize karışmasınlar. Hatta mümkünse ülkemizden gitsinler yani. Bazı sınıflarımızda yabancı uyruklu öğrenci sayısı diğer sınıflara göre biraz fazla ise o sınıfta tercih etmemeye çalışıyor veliler. Hatta okulumuzda yabancı uyruklu öğrenci sayısının artması sebebiyle sizin okulunuzda çok yabancı varmış. Bu yüzden problemler çoğalmış, deyip de okulumuza kayıttan vazgeçme sebebi olarak görenler bile oluyor.”

Okul yöneticilerinde bazı okullarda yığılmaya mahal verilmeyecek şekilde yabancı öğrencilerin Türk öğrencilerle beraber eğitim almaları gerektiği, böylece uyum sorunlarının daha aza indirileceği, ayrı olması halinde toplumdaki daha da kopuk hale geleceği kanaatinin fazla olduğu; velilerin Türk öğrencilerle beraber eğitim alma konusunda genelde olumsuz tepki vermedikleri görülmüştür.

Maddi Sorunlar

Yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin maddi sorunlarını öğrenmek, bu konuda okuldan istekleri olup olmadığı belirlemek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin çoğunluğu ailelerin maddi anlamda sıkıntı çektiklerini ve bu konuda okuldan özellikle okul ihtiyaçları için yardım talebinde bulduklarını söylemişlerdir.

YÖN5: “Okulumuzdaki yabancı uyruklu öğrencilerin yüzde doksanının maddi durumları iyi değil. Orada maddi durumu iyi olup da buraya gelen öğrencilerimiz yüzde on civarında. Maddi durumu iyi olmayan öğrencilere burada yardımcı oluyoruz yiyecek konusunda, giyecek konusunda. Genelde de öğrenciler kayıt olduktan sonra öğrenci belgesi alarak Sosyal Yardımlaşma Vakfı'ndan yardım isteğinde bulunuyorlar. Bizlerden de ara sıra doğalgaz aboneliğini alamadım, su ve elektrik parasını yatırmadım diye talepleri oluyor. Biz de okulumuzdaki yardım fonundan yardımcı oluyoruz. Veli ziyaretleri de yaptığımızda gerçekten de durumun böyle olduğunu gördüğümüz, içimizin acıdığı velilerimiz oldu. Evinde eşyası olmayan, sobası olmayan, yakıtı olmayan veliler gördüğümüz de bunlara yardımcı olmaya çalıştık ve olduk da.”

YÖN7: “Hepsinin istekleri var çoğunun yani %95'inin maddi durumu kötü. Sürekli Sosyal Yardımlaşma Vakfına başvuruyorlar. Bizim de kendi okulumuzun oluşturduğu bir fon var veya başka kuruluşlardan gelen yardımlar var. Onları da yabancı öğrencilere vermeye çalışıyoruz.”

YÖN3: “Genelde gelir seviyeleri düşük. Genelde yardım alıyorlar ve sanayide, inşaatlarda falan çalışmak zorunda kalıyor erkekler. Erkeği olmayan bayanlar da akrabalarının yanında olduğu için onların durumu hepten kötü zaten. Ramazan ayında fitre verir misiniz? Ayakkabı alır mısınız? Servis parası veremiyorum gibi istekleri çok oluyor. Ama biz yardımcı oluyoruz.”

Yönetici görüşlerine göre yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin genelde maddi sıkıntı çektikleri, özellikle okul ihtiyaçları için okullardan yardım talebinde buldukları; okulların ise bu yardım taleplerine cevap vermek için öğretmenler arasında para topladıkları, kıyafet topladıkları, bunları ihtiyacı olan öğrenci ve ailelerine dağıttıkları görülmektedir.

Yöneticilerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı ve Motivasyonu

Bu alt problemle ilgili yönetici görüşleri iki başlık altında sunulmuştur.

Hizmet içi eğitim ihtiyacı

Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu okullarda çalışan okul yöneticilerinin farklı kültürlerden gelen bu öğrencilere eğitim verme konusunda bir eğitim alıp almadıklarını ve böyle bir eğitime ihtiyaç duyup

duymadıklarını tespit etmek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin tamamı böyle bir eğitim almadıklarını ve verilmesinin faydalı olacağını belirtmişlerdir.

YÖN1: “Yönetici olarak eğitim almadım. Kesinlikle eğitim verilmeli. Bir takım kültürel farklılıkları bilmemiz gerekte.”

YÖN4: “Biz doğrudan bu konuyla bağlantılı bir eğitim almadık. Tabii ki verilmeli. Faydalı olacağını düşünüyorum. Sonuçta son beş yılda karşılaştığımız bir durum bu. Kendi öğrencilik dönemlerimizde veya idareciliğe başladığımızda bu tür şeyler yoktu. Biz bu konuda kendimiz yaşantımızla ve tecrübelerimizle yön vermeye çalışıyoruz. Yeni tecrübeler ediniyoruz.”

YÖN3: “Biz herhangi bir eğitim almadık. Bence kesinlikle eğitim verilmeli. Çünkü her okulumuzda yabancı öğrenciler var. Öğretmenlerin ve yöneticilerin nasıl davranması gerektiğini profesyonel bir şekilde öğrenmeleri lazım. Çünkü bu çocuklara da bizim ihtiyacımız var. Kaybediyoruz, eriyorlar. Yani sınıfın içinde okulun içinde kaynaştırma öğrencileriyle ne kadar ilgilenemiyorsak bu öğrencilerle de ilgilenemiyoruz. Eriyip gidiyorlar. Yazık oluyor.”

Okul yöneticilerinin hiç birinin yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimiyle ilgili bir eğitim almadıkları ve tamamının bu öğrencilere nasıl davranılması gerektiği, gelen öğrencilerin kültürleriyle ilgili bilgi verilmesi, öğrencilerle daha sağlıklı iletişim kurulabilmesi gibi konularda böyle bir eğitimin iyi olacağını düşündükleri anlaşılmaktadır.

Motivasyon

Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan yöneticilerin motivasyonlarının olumlu ya da olumsuz etkilenip etkilenmediğini tespit etmek amacıyla okul yöneticilerine sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekildedir. Yöneticilerin çoğunluğu motivasyonlarının olumsuz etkilendiğini bazıları da herhangi bir etkisi olmadığını dile getirmiştir. Bir yöneticinin de olumlu yönde etkilendiğini belirtmesi dikkat çekicidir.

YÖN1: “Zaman zaman olumsuz yönde motivasyon düşüyor. Kuralları öğretmekte zorlanıyoruz. Yaptığımız çalışmaların birçoğu boşa kalıyor.”

YÖN3: “Benim motivasyonumu açıkçası duygusal açıdan etkiliyor. Şöyle, onları görünce inanılmaz canım sıkılıyor. Yardımcı olamadığımı düşünüyorum. Ne yapmam gerektiğini bilmiyorum. Onları hani biraz olsun güldürmek biraz olsun neşelendirmek için ne yapabilirim, neden hoşlanırlar, hiçbir fikrim yok. O da benim gerçekten motivasyonumu düşünüyor yani. Koridorda görüyorum herkes koşuyor oynuyor, o eli cebinde boynu bükük duruyor bir köşede. Yani yardımcı olamadıkça ben üzülüyorum.”

YÖN5: “...okulumuzda 800 tane öğrenci var bunlardan 27 tanesi yabancı uyruklu. Biz çok fazla sorun yaşamıyoruz. Sayı itibarıyla az olduğu için motivasyon konusunda bize hiçbir etkisi yok. Yabancı öğrenci sayısı çok olan okullarda bazı arkadaşlarımız bu tür problemlerle karşılaşabilir. Sayıları az olduğu için her sınıftan birer ikişer yabancı öğrenci var. Diğerlerinin içinde kayboluyor.”

YÖN8: “Olumlu yönde etkiliyor. Türk kültürünü aktardığımız için ben mutlu oluyorum. Onlardaki değişimi görünce ben mutlu oluyorum. Onların İstiklal Marşı söylemeleri bayrak tutmaları beni mutlu ediyor. Bayramlara katılmaları mutlu ediyor.”

Yabancı öğrenci sayısının fazla olduğu okullarda görev yapan yöneticilerin bu durumdan kaynaklı sorunlar sebebiyle olumsuz etkilendikleri ancak yabancı uyruklu öğrenci sayısı az olan okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin yöneticilerin motivasyonuna bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Öğretmen ve yöneticilerden elde edilen bulguların tartışmaları iki alt başlıkta ele alınmıştır.

Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin tamamının yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu sınıflarda çeşitli sorunlar yaşadığı görülmüştür. Öğretmenlerin dile getirdiği sorunlar arasında ön plana çıkan, öğrencilerin Türkçe bilmemeleri ve buna bağlı olarak yaşanan iletişim sorunudur. Zayimoğlu Öztürk (2018) mülteci öğrencilere sunulan eğitim-öğretim hizmetinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi konulu çalışmasında; öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları en temel ve en

önemli sorunun dil sorunu olduğunu ifade etmektedir. Nar'ın (2008) öğretmenlerle yaptığı çalışması da göçle gelen öğrencilerin dil sorunu yaşadığını ortaya koymuştur. Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş'ın (2016) yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu okullardaki öğretmen ve yöneticilerle yaptığı çalışmada öğretmen ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerle ilk aşamada karşılaştıkları sorunun dil farklılığı olduğunu vurgulamışlardır. Bu çalışmalar da bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Öğretmenler; yabancı uyruklu öğrencilerde söz dinlememe, yaramazlık yapma, şiddete yanlısı olma, sayılarının çoğalmasıyla beraber kendi soydaşı olan öğrencilerle gruplaşma ve çeteleşme gibi sorunların görüldüğünü söylemişlerdir. Öğrencilerin şiddete meyilli olmalarının sebebinin yaşadıkları savaş, göç vb. travmalar ve öğrencinin kişilik özelliğine bağlı olabileceği belirtilmiştir. Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş'a (2016) göre öğretmenler; yabancı uyruklu öğrencilerde şiddet eğilimi, çeteleşme, saldırganlık, kural tanımama, gelişimsel farklılığın getirdiği bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yine Nar'ın (2008) göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri başlıklı çalışmasında öğretmenlerin, yabancı uyruklu öğrencilerin birbirleriyle şiddet içerikli oyunlar oynadıklarını ve bu öğrenciler arasında genelde kendi memleketinden olan arkadaşlarıyla çeteleşmeye varabilen gruplaşmalar olduğunu söylemesi bizim araştırmamızla benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Delen (2018) yaptığı çalışmada Türk ve yabancı uyruklu öğrencilerin genellikle; birbirlerini şikâyet ettiklerini, arkadaşlarının ve öğretmenin sözünü kestiklerini, birbirleriyle konuştuklarını, sınıf içi etkinliklerde pasif ve isteksiz davrandıklarını, ders dışı şeylerle ilgilendiklerini, ödevlerini gelişi güzel yaptıklarını ve sürekli konuşarak diğer arkadaşlarını çalışmalarında rahatsız ettiklerini belirtmiştir. Kaya ve Ok'un (2021) çalışmasında matematik ve fen bilimleri öğretmenlerinin sözlü iletişimde yetersizlik, sosyal ilişkilerde zayıflık, öğrenme ortamından kopukluk gibi nedenleri dil ve iletişimdeki uyum sorunları; dersi anlamada yaşanan güçlükler, okuma yazmada yaşanan sorunlar, öğrenme ortamının gerisinde kalınması ve ödev yapmada yaşanan sorunları ise akademik sorunlarda yaşanan uyum sorunları olarak gördüğü belirtilmektedir.

Öğretmenler; öğrencilerin Türkçe bilmemelerinin isteklerini anlatmaya engel olduğu, özellikle sözel derslerde başarıyı düşürdüğü, okula devamsızlık yapmaya sebep olduğunu ayrıca öğrencilerde Türkçe öğrenme ve eğitim alma konusunda bir gayretin olmadığı ifade etmişlerdir. Delen (2018) çalışmasında bazı yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe bilmemelerinden dolayı, özellikle sözel derslerde sıkıldıklarını ve dersi anlamadıklarını ifade etmektedir. Zayımoğlu Öztürk (2018) ise mülteci öğrencilere sunulan eğitim-öğretim hizmetleriyle ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirdiği çalışmasında mülteci öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları en temel ve en önemli sorunun dil sorunu olduğunu; dersten sıkılma, dersi anlamama, kabullenilme ve uyum sorunlarının temelinde dil sorununun yattığını ifade etmektedir. Bu çalışmaların bizim bulgularımızla benzer sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin içinde az da olsa derslerinde başarılı olan öğrencilerin olduğu, bunun yanında başarısız öğrencilerin de olduğu görülmüştür. Öğrencilerin Matematik derslerinde matematik işlemlerini yaptığı ancak Türkçeyi iyi bilmediği için problemlerde zorlandığı, Türkçe derslerinde ise dile bağlı olarak başarılarının düşük olduğu, çocuk sayısı az olan ailelerdeki öğrencilerin daha başarılı olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlere yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin eğitim sürecine destekleri olup olmadığı sorulduğunda ise ailelerin fazla bir desteğinin olmadığını sonucu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Güngör ve Şenel (2018) yabancı uyruklu ilkökul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunları incelediği çalışmasında ailelerin oldukça ilgisiz olduğu, okula gelmedikleri, öğretmen ile iletişim kurmadıkları ve çocuklarının ödevlerine de yardımcı olmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler yabancı uyruklu öğrencilerin zaman zaman Türk arkadaşları tarafından dışlandığını söylemektedir. Türk öğrencilerin anne ve babalarının ise yabancı öğrencilerin okullarda bulunmasına bir tepkilerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Nar'ın (2008) çalışmasında öğretmenler, öğrencilerin farklı kültürel özelliklerinden dolayı dışlanma ve etiketlenme davranışlarına maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre, yabancı uyruklu öğrencilerin ülkemize geldiği ilk yıllarda ayrı okul veya sınıflarda eğitim alarak Türkçe öğrenmeleri gerektiği, daha sonraki yıllarda ise topluma uyum sağlamaları için mutlaka Türk öğrencilerin olduğu okullarda eğitim almaları ortaya çıkmıştır. Yani ilk yıllarda ayrı okul uygulaması doğru bulunurken ileriki yıllarda yabancı uyruklu öğrenciler için ayrı okul uygulamasına olumlu bakılmamaktadırlar.

Öğretmenlere yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin maddi durumu sorulduğunda; maddi anlamda iyi durumda olan aileler olsa da bu ailelerin sayılarının az olduğu, genelde yabancı uyruklu öğrenciler ve ailelerinin maddi sıkıntılar yaşadığı, bu sıkıntıların devlet ve hayır kurumları tarafından yapılan yardımlarla büyük ölçüde giderildiği, hayatlarını desteklerle sürdürdükleri görülmüştür.

Öğretmenlerin genelde sınıflarında yabancı uyruklu öğrencilerin olmasından olumlu veya olumsuz olarak etkilenmedikleri, bazı öğretmenlerin onların durumuna acıyarak duygusal anlamda etkilendikleri, sınıflarda yabancı uyruklu öğrenci sayısının artmasıyla beraber istenmeyen davranışlar nedeniyle olumsuz etkilenmeler olduğu ortaya çıkmıştır. Şensin (2016) tarafından yapılan benzer bir çalışmada öğretmenler, yabancı uyruklu öğrencilerden duygusal olarak ve motivasyon olarak olumsuz etkilendiklerini ayrıca bu sebepten dolayı kendilerini yorgun hissettiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili bir eğitim almadığı, genelde böyle bir eğitimin yararlı olacağı görüşünü ifade etmişlerdir. Hizmet içi eğitim yapılacaksa; gelen öğrencilerin sahip olduğu kültürlerin tanıtımı, bu öğrencilere nasıl yaklaşılması gibi konularda yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Delen'in (2018) çalışmasında öğretmenler, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemine daha hızlı ve etkili bir şekilde dâhil edilebilmesi için; öğretmenlerin hizmet içi eğitim seminerlerine alınmaları, yabancı uyruklu öğrencilere etkili ders anlatabilmeleri için daha verimli yöntem ve tekniklerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yiğit (2015) yaptığı çalışmada öğretmenlerin, sınımacı çocukların eğitimlerine yönelik kurs almadıklarından ve dil farklılığından dolayı çok kültürlü sınıflarda eğitim verme ve sınıf yönetimi konusunda zorluklarla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar bizim araştırma bulgularımıza benzerdir.

Yönetici Görüşleri

Okul yöneticileri, öğrencilerin denkleğinin doğru yapılmaması sebebiyle kayıt yapılan sınıfta yaşlılarından büyük olmalarının önemli bir sorun olduğunu; yine yaşanan iletişim sorunu ve velilerin kayıt için öncelikle nereye başvuracağını bilememesi gibi sorunların da yaşandığını ifade etmişlerdir. Yöneticilerin iletişim sorununu okulda diğer yabancı öğrenciler yardımıyla çözmeye çalıştıkları, bazen de denklik kararlarına itirazda buldukları anlaşılmaktadır. Sarıtaş ve diğerleri (2016) yaptıkları çalışmada öğrencilerin denkliklerinin sağlanmasında yöneticilerin ikilem yaşadığını, yaşlı büyük çocukların denklik komisyonlarınca küçük sınıflara yerleştirildiği için sorun yaşandığını söylemektedir. Levent ve Çayak'ın (2017) yaptığı çalışmada; okul yöneticileri, Suriyeli öğrencilerin eğitiminde denklik sorununun yaşandığına dikkat çekmiştir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin okul kurallarına ve düzenine uyumda en önemli sorun öğrencilerin Türkçe bilmemeleridir. İkinci sırada gelen sorun ise şiddet olarak görünmektedir. Devamsızlık yapmaları, geldikleri yerdeki okul kurallarının farklı olması da diğer sorunlar olarak sıralanmaktadır. Yapılan görüşmelere bakıldığında okul yöneticilerinin bu sorunları aşmak ve uyum sürecini kolaylaştırmak için; rehber öğretmenlerden yardım aldıkları, sınıf arkadaşlarına yeni gelen öğrenciye sahip çıkmaları konusunda telkinde buldukları, yapılan etkinliklere yabancı öğrencileri de kattıkları, veli ziyaretleri yaptıkları, öğrencilere okul kurallarını anlattıkları, Türkçe kursu açtıkları görülmektedir.

Yöneticilerin tamamı yabancı öğrencilerin okula devam ve okul terki konusunda sorun yaşadığını bildirmiştir. Yabancı öğrencilerdeki devamsızlık ve okul terki Türk öğrencilerle kıyaslandığında fazla olarak görülmektedir. Bu bulguyla paralel olarak Kaştan ve Bozan'ın (2016) yoğun göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkisini incelediği çalışmasında göçle gelen öğrencilerin devamsızlık sorunlarının fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Yöneticiler, yabancı öğrencilerin okul kıyafetini maddi imkânsızlıklar sebebiyle alamadığını ancak kıyafet temin edildiğinde de geldikleri ülkedeki kuralızsızlık, rahat yaşama gibi sebeplerle giymek istemediklerini ifade etmişlerdir. Yöneticilerin öğrencilerin yaşadığı maddi sorunları okul-aile birlikleri, öğretmenler ve çevreden sağladıkları yardımlarla çözmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu bulguya paralel olarak; Levent ve Çayak (2017) Suriyeli öğrencilerle ilgili olarak dil, kültür ve yaşam tarzlarının farklı oluşu nedeniyle Türk toplumuna uyum sağlamada zorlandıklarını belirtmiştir.

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde yabancı uyruklu öğrenci sayısı fazla olan okullarda yabancı öğrenciler arasında etnik kimliğe dayalı gruplaşmaların olduğu, bu durumun başka bir etnik kimliğe sahip yabancı öğrencilerle veya Türk öğrencilerle çatışma zemini oluşturabildiği görülmüştür. Yabancı öğrenci sayısı on beşin altında olan iki okulda ise yabancı uyruklu öğrenciler arasında bir gruplaşmanın olmadığı ve sorun yaşanmadığı gözlemlenmiştir. Nar'ın (2008) araştırmasındaki bulguları, araştırma bulgularımızla örtüşmektedir. Nar, araştırmasında yabancı uyruklu öğrenciler arasında genelde kendi memleketinden olan arkadaşlarıyla çeteleşmeye varabilen gruplaşmalar görüldüğünü ifade etmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal, sportif ve kültürel etkinliklere çoğunlukla katılmak istedikleri, Türkçe öğrenen öğrencilerde daha fazla istek olduğu, okul yöneticisi ve öğretmenlerinin bu konuda yabancı öğrencilere bir ayırma bulunmadığı, hatta teşvik ettiği görülmüştür. Yiğit (2015) yaptığı

çalışmada sığınmacı öğrencilerin, okullarda düzenlenen sosyal-kültürel faaliyetlere katılmaya istekli olduğu ve etkinliklerde yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Yöneticiler, ailelerin eğitim sürecine desteğinin düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Destek veren ailelerin maddi durumlarının iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Nar'ın (2008) çalışması evde Türkçe bilen olmadığından dolayı öğrencilerin derslerine ailenin yardımcı olmadığını ortaya koymuştur. Güngör ve Şenel (2018) de yabancı uyruklu öğrenci velilerinin okula gelmediklerini, çocuklarıyla ilgilenmediklerini ve derslerinde yardımcı olmadıklarını ifade etmektedir. Sarıtaş ve diğerlerinin (2016) çalışması yabancı uyruklu öğrencilerin velileri ile iletişim sorunları yaşandığını, velilerin öğrencilerin dersleriyle ilgilenmediğini, ödev takibi yapmadıklarını ortaya koymuştur.

Yöneticiler, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk öğrencilerle beraber eğitim almaları gerektiği ancak bazı okullarda yığılma olmayacak şekilde düzenleme yapılmasının şart olduğunu belirtmişlerdir. Böylece uyum sorunlarının daha aza indirileceği, okulların ayrı olması halinde yabancı öğrencilerin toplumdaki daha da kopuk hale geleceği kanaatinin olduğu görülmektedir. Türk öğrenci velilerinin ise yabancı öğrencilerin Türk öğrencilerle beraber eğitim alma konusunda genelde olumsuz tepki vermedikleri görülmüştür. Eren (2019) devlet okullarında göçmen öğrencilerin sınıflara dengeli bir biçimde dağıtıldığını, bu uygulamanın göçmen öğrencilerin okula ve sınıfa uyumunu kolaylaştırdığını belirttiği çalışması bizim araştırmamızla örtüşmektedir.

Yöneticiler; yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin genelde maddi sıkıntı çektiklerini, özellikle okul ihtiyaçları için kendilerinden yardım talebinde bulduklarını söylemişlerdir. Okul yöneticilerinin ise bu yardım taleplerine cevap vermek için gönüllülük esasına dayalı olarak öğretmenler arasında para topladıkları, kıyafet topladıkları, bunları ihtiyacı olan öğrenci ve ailelerine dağıttıkları görülmektedir. Bu sonuçla benzer olarak Sarıtaş ve diğerleri (2016) öğrenci velilerinin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle ders araç-gereci temin edemediklerini belirtmiştir.

Özellikle yabancı öğrenci sayısının fazla olduğu okullarda görev yapan yöneticilerin bu durumdan kaynaklı sorunlar sebebiyle olumsuz etkilendikleri ancak yabancı uyruklu öğrenci sayısı az olan okullarda yöneticilerin motivasyonunda bir etkilenme olmadığı görülmektedir. Buna göre yabancı uyruklu öğrencilerin belli okullarda yığılmasının önüne geçecek tedbirlerin alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Güngör ve Şenel (2018) yabancı uyruklu öğrencilerin belirli okullara yığılmaması ya da bu öğrenciler için ayrı okulların belirlenmesi ve öğrencilerin okullara dağıtımında sistematik bir düzenleme yapılmasını önermektedir.

Okul yöneticileri, yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Yöneticiler bu öğrencilere nasıl davranılması gerektiği, gelen öğrencilerin kültürleriyle ilgili ve öğrencilerle daha sağlıklı iletişim kurulabilmesi gibi konularda eğitim verilmesinin iyi olacağını söylemişlerdir. Levent ve Çayak'ın (2017) Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik çalışması bu bulguyu desteklemektedir. Çalışmada okul yöneticilerine ve öğretmenlere Suriyeli öğrencilerin geldiği kültür ile Türk öğrencilerin geldiği kültür çerçevesinde eğitim hizmetini en iyi şekilde sunabilmeleri için çok kültürlü eğitim seminerleri verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Sonuç olarak okullarında yabancı uyruklu öğrencisi bulunan yönetici ve öğretmenlerin çeşitli sorunlarla karşı karşıya oldukları, bu sorunların bir kısmını kendi imkânları ölçüsünde çözdükleri, bazılarının ise çözüm bulamadıkları görülmektedir. Sarıahmetoğlu ve Kamer'in (2020) öğrenci görüşlerine yönelik çalışmasında da öğrencilerin görüşleriyle öğretmen ve yöneticilerin görüşleri örtüşmektedir. Ayrıca öğretmenler ve yöneticiler yabancı uyruklu öğrencilerin ve ailelerinin kültürünün, dilinin, maddi durumlarının farklı olduklarını vurgulamışlardır. Bu konuda Şahin ve Eşici (2020) birlikte yaşam kültürü üzerinde değerlerin belirleyici bir rolünün bulunduğunu, benzerlikleri fırsata dönüştürmenin, engel olarak görülen farklılıkların farkında olmanın ve bunlara yönelik politikalar geliştirmenin önemli olduğunu ve kolektif yaşantıların geliştikçe, ortak değerlerin ortaya çıkacağını ve buna bağlı olarak birlikte yaşam kültürünün oluşacağını ifade etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre uygulayıcılara ve araştırmacılara şu öneriler yapılabilir: Ülkemize yeni gelen öğrenci ve ailelerini okullara yönlendirecek ve kayıt sırasında yardımcı olacak bir rehberlik faaliyetinin sağlanması ve Türkçe eğitimi, uyum eğitimi, psikolojik destek vb. verilmesi gibi gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Araştırma yapılacak okullar seçilirken yabancı uyruklu öğrencilerin yoğun olduğu okullar tercih edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencisi olmayan veya çok az olan okullar da katılarak bu okullar arası karşılaştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akar, H. (2016). Durum çalışması. Eğitimde nitel araştırma desenleri (Ed: A. Saban ve A. Ersoy). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baker, C. (2011). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak, E. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. (2013). *Araştırma deseni*. (S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap
- Delen, A. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Dupper, D. R. (2002). *School social work: Skills and interventions for effective practices*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Duygu, H. (2016). Alanya örneğinde yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Emiroğlu Erol, S. (2018). Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimi ve sorunları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Erdem, C. (2017). Sınıfta mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Güngör, F. ve Şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri, *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi* (28. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye’de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2 (4), 2015-229.
- Kaştan, Y. ve Bozan, İ. (2016). Yöneticiler açısından göçün yönetim üzerine etkisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5),104-129.
- Kaya, D., ve Ok, G. (2021). Problems encountered by mathematics and science teachers in classrooms where Syrian students under temporary protection status are educated and suggestions for solution. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 8(1), 111-127. DOI: <https://doi.org/10.33200/ijcer.774094>
- Levent, F. ve Çayak, S. (2017). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 21-46.
- Nar, B. (2008). Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Özcan, A. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye’nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 17-29.
- Paker, T. (2015). Durum çalışması. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pennells, J. ve Chimah, E. (2002). Basic education for refugees and nomads. C. Yates and J. Bradley (Ed.) In *Basic Education at a Distance: World Review of Distance Education and Open Learning*. Vol. 2, (193-180). London: Routledge.
- Sariahmetoğlu H. ve Kamer, S. T. (2020). Yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Ekim (2020) – Cilt: 19 Sayı:76.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.

- Sayın, Y., Usanmaz A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.
- Solak E. ve Çelik, S. (2018). Türkiye’de eğitim gören mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 424-432.
- Stevenson, J. ve Willot, J. (2007). The aspiration and access to higher education of teenage refugees in the UK. *Compare*, 37(5), 671-687.
- Stuecker, J. (2006). *Education of refugees*. Iowa, US: Iowa Statewide Parent Information Resource Center Program.
<https://pdfs.semanticscholar.org/88e0/5ffbad7cc81c2f480cf1e2b331fb711fe929.pdf>
- Şahin, M. ve Eşici H. (2020). Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Göçmenler İle Türklerin Birlikte Yaşam Kültürü: Değerler, Fırsatlar, Engeller. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi* Cilt: 8 Sayı: 22 Sayfa: 72 - 99
- Şensin, C. (2016). Sınıf öğretmenlerinin Suriye’den göçle gelen öğrencilerin eğitimlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bursa.
- Turan, M. ve Polat, F . (2017). Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Qualitative Studies*, 12 (4), 31-60.
- Tuncer, M. (2016). Göçmenlere yönelik eğitim ve eğitim programları. *Eğitime Bakış Dergisi*, 12(36), 9-13.
- Tuncer, M. ve Dikmen, M. (2017). *Göçmenlerin eğitim sorunları ve çözüm önerileri*. 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu. 28-30 Eylül Elazığ. Türkiye
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yiğit, T. (2015). Uygulamalar ve sorunlar bağlamında Türkiye’de sığınmacı çocukların eğitimi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırşehir.
- Zayımoğlu Öztürk, F. (2018) Mülteci öğrencilere sunulan eğitim-öğretim hizmetinin sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(1) 52-79.

Extended Abstract

Introduction

Migration to Turkey has started in recent years due to the turmoil in neighboring countries, especially in Syria. This situation was seen as temporary, and long-term policies for asylum seekers were not produced. This perception has also shown itself in the education system. Today, foreign students who have immigrated to our country for various reasons have attended the same schools and classes as Turkish students. Considering the situation of these students, it is very difficult for them to be exposed to the same curriculum as Turkish students without any help. Considering that they are culturally different and have lived in the war for a long time, it is seen that the level of knowledge of these students is lower than their Turkish peers. Therefore, the current situation of these students should be determined and educational content should be presented accordingly. Teachers, unlike their students, try to solve the language problems of foreign students with their efforts. The different cultures of foreign students, staying away from school during the migration process, and the fact that some of them have never started school negatively affect the schools, students, and teachers in the country of immigration.

This study aims to determine the problems faced by teachers and school administrators in the adaptation of foreign students studying in secondary schools in Kastamonu province to the education system, and to identify possible solutions related to these problems.

Methodology

This study is qualitative in nature. The face-to-face interview method was used through multiple holistic case studies. Having the highest number of foreign students at secondary school in Kastamonu province was determined as a criterion and schools were selected accordingly. The questions in the interview forms were posed to two teachers and two administrators from four selected schools, based upon their

voluntariness. The data were obtained from the interviews with eight teachers, and eight school administrators in Kastamonu province in 2018. Interviews were conducted through a semi-structured interview form prepared by the researcher. The descriptive analysis method was used to analyze the data obtained from the audio-recorded interviews.

Findings and Discussion

According to the results, it became clear that foreign students' poor command of Turkish is the most important problem encountered by teachers and school administrators. For this reason, these students fail academically and are initially excluded by their friends. The high number of foreign students in schools increases the incidence of violence and gang involvement among students. It was found that the absenteeism rate and dropout rate of these students are high and the families of these students are in financial difficulties. It was observed that the enrollment of foreign students in the underage ranking classes during the equivalence procedures caused some problems, too. The mass of foreign students in some particular schools has increased the problems and caused new ones. It is seen that the school administrators and teachers who have foreign students in their schools face various problems, they solve some of these problems within their means, and they cannot find a solution to some of them.

i

ⁱ Bu makaleye, birinci yazar %75 ve ikinci yazar %25 oranında katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.